

Έρευνα για την Παροχή Προγραμμάτων Δια Βίου Μάθησης στις Ελληνικές Δημόσιες Βιβλιοθήκες

Πτυχιακή εργασία: Μαρία Θεοδωρίδου

Μαρία Φανάρα

Επόπτρια: κ. Ράνια Σιάτρη

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Λίστα Πινάκων	4
Λίστα Διαγραμμάτων	5
Περίληψη	6
1. Εισαγωγή	7
2. Βιβλιογραφική Επισκόπηση	10
2.1 Έννοια Εκπαίδευσης	10
2.1.1 Έννοια Δια Βίου Εκπαίδευσης	10
2.1.2 Είδη Δια Βίου Εκπαίδευσης	11
2.2 Έννοια Μάθησης	13
2.2.1 Έννοια Δια Βίου Μάθησης	13
2.2.2 Προγράμματα Δια Βίου Μάθησης	16
2.2.3 Στρατηγικές Δια Βίου Μάθησης	18
2.2.4 Πολιτικές Δια Βίου Μάθησης	20
2.2.5 Κοινωνία και Δια Βίου Μάθηση	21
2.2.6 Δια Βίου Μάθηση στην Ελλάδα	22
2.3 Έννοια Βιβλιοθήκης	24
2.3.1 Υπηρεσίες και Πλεονεκτήματα- Μειονεκτήματα Βιβλιοθήκης	24
2.3.2 Τεχνολογία- Εφαρμογές Βιβλιοθηκών στη Δια Βίου Μάθηση	25
2.3.3 Συνεργασίες Βιβλιοθηκών με Άλλους Οργανισμούς	27
2.4 Γενικά Χαρακτηριστικά Βιβλιοθηκονόμου	28
2.4.1 Πλεονεκτήματα- Μειονεκτήματα Βιβλιοθηκονόμου	28
2.4.2 Αλλαγές που Επηρεάζουν το Επάγγελμα Του Βιβλιοθηκονόμου	29
2.4.3 Νέες Δεξιότητες- Νέος Ρόλος Βιβλιοθηκονόμου	31
2.5 Έρευνες	32
2.5.1 Έρευνα στον Ευρωπαϊκό Χώρο	32
2.5.2 Έρευνα στον Ελληνικό Χώρο	41
3. Μεθοδολογία	43
3.1 Σκοπός και Υποθέσεις Έρευνας	43
3.1.1 Μέθοδος έρευνας	44
3.1.2 Δείγμα/ Συμμετέχοντες Έρευνας	46

3.1.3 Ανάλυση/ Επεξεργασία Δεδομένων	47
4. Ανάλυση Αποτελεσμάτων	48
4.1. Έννοια δια βίου μάθησης	48
4.2. Τι είναι η δια βίου μάθηση	49
4.3. Ενδιαφέρον για τη δια βίου μάθηση	50
4.4. Παροχή προγραμμάτων στη βιβλιοθήκη	51
4.4.1. Προγράμματα δια βίου μάθησης	52
4.5. Συνεργασία με άλλους δημόσιους φορείς	54
4.6. Συνεργασία με ιδιωτικούς φορείς	55
4.7. Εξοικείωση προσωπικού	56
4.8. Στατιστικά χρήσης	57
4.9. Χρήστες προγραμμάτων	58
4.10. Ικανοποίηση κοινού	59
4.11. Προβλήματα υλοποίησης	60
4.12. Μελλοντικά προβλήματα βιωσιμότητας προγραμμάτων	62
4.13. Περαιτέρω ενίσχυση προγραμμάτων	63
4.14. Εμπόδια υλοποίησης	64
4.15. Επαρκώς κάλυψη προγράμματος στο μέλλον	66
4.16. Λειτουργία βιβλιοθήκης ως εκπαιδευτικό κέντρο	67
4.17. Χρόνια εργασίας	69
4.18. Φύλο	70
5. Συμπεράσματα Έρευνας και Προτάσεις	71
6. Βιβλιογραφία	73
7. Παράρτημα Ερωτηματολογίου	80

ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

● Πίνακας 1	48
● Πίνακας 2	49
● Πίνακας 3	50
● Πίνακας 4	51
● Πίνακας 4.1	52
● Πίνακας 5	54
● Πίνακας 6	55
● Πίνακας 7	56
● Πίνακας 8	57
● Πίνακας 9	58
● Πίνακας 10	59
● Πίνακας 11	60
● Πίνακας 11.1	61
● Πίνακας 12	62
● Πίνακας 13	63
● Πίνακας 14	64
● Πίνακας 15	66
● Πίνακας 16	67
● Πίνακας 17	69
● Πίνακας 18	70

ΛΙΣΤΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

■ Διάγραμμα 1	48
■ Διάγραμμα 2	49
■ Διάγραμμα 3	50
■ Διάγραμμα 4	51
■ Διάγραμμα 4.1	53
■ Διάγραμμα 5	54
■ Διάγραμμα 6	55
■ Διάγραμμα 7	56
■ Διάγραμμα 8	57
■ Διάγραμμα 9	58
■ Διάγραμμα 10	59
■ Διάγραμμα 11	60
■ Διάγραμμα 11.1	61
■ Διάγραμμα 12	62
■ Διάγραμμα 13	63
■ Διάγραμμα 14	65
■ Διάγραμμα 15	66
■ Διάγραμμα 16	68
■ Διάγραμμα 17	69
■ Διάγραμμα 18	70

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εκπαίδευση είναι μια εξειδικευμένη μορφή παιδείας, ένα είδος μόρφωσης που είναι σκόπιμη, συστηματοποιημένη, οργανωμένη και μεθοδευμένη ενώ η μάθηση βρίσκεται στο κέντρο της εμπειρίας της ζωής, αποτελεί μέρος της ανθρώπινης φύσης και στηρίζεται στην επιθυμία, την επιλογή και την προσωπική ικανοποίηση. Η βασική αρχή ωστόσο της δια βίου εκπαίδευσης και της δια βίου μάθησης είναι η άποψη ότι κάθε άτομο πρέπει να είναι σε θέση να συνεχίζει να μαθαίνει σε όλη τη διάρκεια της ζωής του. Ο στόχος της δια βίου μάθησης βασίζεται στο γεγονός ότι πρέπει να είναι σε θέση να καλύψει τη μάθηση σε όλες τις μορφές και να υπάρχει η ανοιχτή πρόσβαση και η διεύρυνση των ευκαιριών μάθησης όλων και ιδιαίτερα εκείνων που κινδυνεύουν από το κοινωνικό αποκλεισμό.

Η συνεχής αύξηση της ηλεκτρονικής μάθησης, επηρέασε θετικά την ανάπτυξη της δια βίου μάθησης. Έτσι, οι βιβλιοθήκες, χρειάστηκε να αναδιοργανωθούν και να δημιουργήσουν ένα εύχρηστο και φιλικό περιβάλλον μάθησης. Η ευκαιρία αυτή που παρουσιάστηκε ευνοεί πολύ τις βιβλιοθήκες ώστε να χρησιμοποιήσουν τις δυνατότητες και τις γνώσεις τους για να δημιουργήσουν νέες υπηρεσίες, οι οποίες θα βοηθούν περισσότερο στην επίτευξη των ανθρώπινων επιθυμιών για προσωπική ανάπτυξη. Όσον αφορά τη σωστή διαχείριση της βιβλιοθήκης και την ανάπτυξη της δια βίου μάθησης σ' αυτήν, σημαντικό ρόλο παίζουν οι βιβλιοθηκονόμοι, όπου τα παραδοσιακά τους προσόντα δεν παύουν να ισχύουν στην «ψηφιακή» εποχή, αντιθέτως απλά προσαρμόζονται στα νέα δεδομένα και έτσι αποκτούν νέες δεξιότητες. Σε μια προσπάθεια να ερευνηθεί τις βιβλιοθήκες σε σχέση με τη δια βίου μάθηση, το Entitle (2008), πραγματοποίησε μια έρευνα σε κάποιες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με αφορμή λοιπόν αυτή την έρευνα, αποφασίσαμε να διεξάγουμε την παρακάτω έρευνα/εργασία με σκοπό να σκιαγραφήσουμε την παροχή προγραμμάτων δια βίου μάθησης στις ελληνικές δημόσιες βιβλιοθήκες και να καταγράψουμε το ρόλο των βιβλιοθηκών στην εποχή της δια βίου μάθησης μέσα από μια σειρά ερωτημάτων. Οι απαντήσεις που λάβαμε αναλύθηκαν σε διαγράμματα και μας οδήγησαν στα παρακάτω συμπεράσματα.

Λέξεις- κλειδιά: εκπαίδευση, μάθηση, δια βίου εκπαίδευση, δια βίου μάθηση, βιβλιοθήκη, βιβλιοθηκονόμος.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μάθηση είναι μια γενική λειτουργία πρόσληψης και εμπέδωσης πληροφοριών αναφορικά με κάθε τι που σχετίζεται με τη ζωή μας στον πλανήτη. Δεν περιορίζεται στη σχολική φοίτηση και επεκτείνεται σε ολόκληρη τη ζωή του ανθρώπου. Με τον όρο δια βίου μάθηση εννοούμε κάθε μαθησιακή δραστηριότητα η οποία αναλαμβάνεται καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής ενός ατόμου, με σκοπό τη βελτίωση των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων, του πλαισίου μιας προσωπικής, κοινωνικής οπτικής και/ ή μιας οπτικής που σχετίζεται με την απασχόληση.

Βασικούς στόχους της δια βίου μάθησης αποτελούν η κοινωνική συνοχή, η αλληλεγγύη, η αυτοανάπτυξη του ατόμου, η δημιουργική ένταξη στην απασχόληση και στην προώθηση της οικονομικής προόδου, και τέλος η διατήρηση και η βελτίωση του επιπέδου ποιότητας της ζωής σε μια περίοδο αλλαγών σε όλους τους τομείς. Το 2007 τέθηκε σε ισχύ το νέο ευρωπαϊκό πρόγραμμα δράσης στον τομέα της δια βίου μάθησης, το οποίο ενσωματώνει το Socrates II, το Leonardo II, καθώς και το Jean Monnet.

Η δια βίου μάθηση βασίζεται σε μια στρατηγική, η οποία πρέπει να είναι σε θέση να καλύψει τη μάθηση σε όλες τις μορφές απορρίπτοντας το στενό διαχωρισμό μεταξύ εκπαίδευσης και κατάρτισης ακαδημαϊκών και επαγγελματικών προγραμμάτων και τον περιορισμό των ευκαιριών μάθησης σε τυπικές εκπαιδευτικές δομές. Η στρατηγική θα πρέπει να έχει τους ακόλουθους στόχους: απόκτηση και ανανέωση γνώσεων, αισθητή αύξηση των επενδύσεων σε ανθρώπινους πόρους, βελτίωση των τρόπων κατανόησης και αξιολόγησης της συμμετοχής και των αποτελεσμάτων της εκπαίδευσης και, τέλος, παροχή δυνατοτήτων για τη δια βίου μάθηση ως το δυνατόν πιο κοντά στις κοινωνίες που ζουν μαθητές.

Το 2001 στην Ελλάδα, η Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης μετονομάστηκε σε Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Στις αρμοδιότητες της εντάχθηκαν ενέργειες για τη δια βίου μάθηση όπως: βασική εκπαίδευση ενηλίκων, επιμόρφωση ειδικών- κοινωνικών ομάδων, εκμάθηση ελληνικής γλώσσας και νέων τεχνολογιών, ανοιχτή εξ' αποστάσεως εκπαίδευση και κατάρτιση και ευθύνη για τη λειτουργία

σχολείων δεύτερης ευκαιρίας. Η Ελλάδα, στο χώρο της δια βίου μάθησης ακολουθεί την πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τους στόχους της Unesco και του OECD (Organisation for Economic Co- operation and Development).

Σύμφωνα με τη διακήρυξη της Unesco, η βιβλιοθήκη είναι η τοπική πύλη στη γνώση και παρέχει τις βασικές προϋποθέσεις για τη δια βίου μάθηση, ανεξαρτήτως φύλου, ηλικίας, εθνικότητας, μορφωτικού επιπέδου και οικονομικής κατάστασης. Δεν είναι μόνο ένας χώρος συγκέντρωσης υλικού, αλλά συμβάλλει και στην εκπαιδευτική διαδικασία τόσο της εξ' αποστάσεως, όσο και της παραδοσιακής. Είναι ένα κέντρο χρήσιμων και αξιόπιστων πληροφοριών για το χρήστη όπου και εξ' αποστάσεως έχει πλέον τη δυνατότητα να αντλήσει τις πληροφορίες μέσω του ψηφιακού υλικού που διαθέτουν. Η χρήση της βιβλιοθήκης εγγυάται την παροχή αξιόπιστων πληροφοριών στους χρήστες, τον έλεγχο και την ποιότητα των παρεχόμενων πληροφοριών ενώ παράλληλα η επαφή με τους χρήστες δημιουργεί μια ιδιαίτερη σχέση οικειότητας με τη βιβλιοθήκη.

Συνδυαζόμενο κρίκο ανάμεσα στις βιβλιοθήκες και τη δια βίου μάθηση αποτελούν οι βιβλιοθηκονόμοι. Έχουν τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες έτσι ώστε να διαχειρίζονται σωστά τη λειτουργία της βιβλιοθήκης. Τα παραδοσιακά τους προσόντα δεν παύουν να ισχύουν στην ψηφιακή εποχή, αντιθέτως, προσαρμόζονται στα νέα δεδομένα. Η ψηφιακή εποχή συμπλήρωσε τα παραδοσιακά προσόντα-καθήκοντα με μια ποικιλία νέων καθηκόντων στους βιβλιοθηκονόμους, οι οποίοι κατανοούν και τις δυσκολίες που επιφέρει η νέα εποχή. Ο ρόλος των βιβλιοθηκών είναι απαιτητικός και σημαντικός, καθώς πρέπει να συλλέγουν, να αξιολογούν και να παρέχουν πρόσβαση στην πληροφορία. Τέλος, έχουν αποκτήσει νέες δεξιότητες οι οποίες χωρίζονται στις τεχνικές δεξιότητες και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων σε άλλες περιοχές.

Σκοπός λοιπόν της έρευνας είναι να σκιαγραφήσει το ρόλο των βιβλιοθηκών στην εποχή της δια βίου μάθησης μέσα από μία σειρά ερωτημάτων.

- γνωρίζουν την έννοια της δια βίου μάθησης
- παρέχουν προγράμματα/ υπηρεσίες δια βίου μάθησης
- έχουν προσωπικό εξοικειωμένο με τα προγράμματα δια βίου μάθησης

- συνεργάζεται με κάποιους ιδιωτικούς/ δημόσιους φορείς για την υλοποίηση των προγραμμάτων δια βίου μάθησης
- ικανοποιούν τους χρήστες με τα προγράμματα δια βίου μάθησης που παρέχουν
- γνωρίζουν ποια είναι τα ανασταλτικά προβλήματα υλοποίησης των προγραμμάτων δια βίου μάθησης
- παρέχουν προγράμματα δια βίου μάθησης
  - χρειάζονται περαιτέρω ενίσχυση τα προγράμματα αυτά
  - μελλοντικά θα μπορούν να καλύψουν επαρκώς ένα τέτοιο πρόγραμμα
- θα μπορούσαν να τροποποιήσουν τις υπηρεσίες τους ώστε να λειτουργήσουν ως εκπαιδευτικό κέντρο

Στόχος της εργασίας είναι να αναλύσει πώς μεταβαίνουμε από το στάδιο της δια βίου εκπαίδευσης στο στάδιο της δια βίου μάθησης, να μιλήσουμε για την έννοια της δια βίου εκπαίδευσης και για το ποια είναι τα είδη της (τυπική, μη- τυπική, άτυπη). Επίσης, εξετάζονται οι έννοιες της μάθησης και δια βίου μάθησης, ποιες είναι οι αρχές της, οι στόχοι της, η στρατηγική της και οι πολιτικές της. Ακόμη, ποια είναι τα προγράμματα δια βίου μάθησης που υπάρχουν, ποια η κοινωνία που τα χρησιμοποιεί και ποια είναι η σχέση της με την Ελλάδα. Σε δεύτερο επίπεδο αναλύονται η έννοια της βιβλιοθήκης, οι παρεχόμενες υπηρεσίες, η χρήση της νέας τεχνολογία, οι εφαρμογές της, στη νέα βιβλιοθήκη που εξυπηρετεί τη δια βίου μάθηση, καθώς και για τις συνεργασίες της με άλλους οργανισμούς. Ένα ακόμα θέμα που θα αναπτύσσεται είναι τα γενικά χαρακτηριστικά του βιβλιοθηκονόμου, τις αλλαγές που επηρεάζουν το επάγγελμα του και φυσικά τις νέες δεξιότητες και το νέο ρόλο του. Παρουσιάζονται έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί τόσο στον ευρωπαϊκό χώρο όσο και στον ελληνικό. Τέλος, τίθενται τα στατιστικά στοιχεία και συμπεράσματα με βάση την έρευνα που διεξήχθη στις δημοτικές και δημόσιες βιβλιοθήκες όλων των νομών της Ελλάδας. Για τη διεξαγωγή και συλλογή δεδομένων επιλέχτηκε η μέθοδος του γραπτού ερωτηματολογίου όπου μοιράστηκε στις περισσότερες βιβλιοθήκες μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, λόγω της απόστασης μας.

2. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

2.1 ΕΝΝΟΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Αναλύοντας (ερευνώντας) τον ρόλο των βιβλιοθηκών στη δια βίου μάθηση, θα πρέπει να περιγράψουμε τις έννοιες που σχετίζονται παράπλευρα με το θέμα. Ως εκπαίδευση ορίζουμε οποιαδήποτε σχεδιασμένη σειρά περιστατικών που έχει ανθρωπιστική βάση και στοχεύει στη μάθηση και την κατάκτηση από την πλευρά αυτών που συμμετέχουν (Jarvis 2004). Σύμφωνα με τον Μπουζάκη (1986), εννοούμε την απόκτηση ορισμένων δεξιοτήτων που βοηθά τα άτομα να ανταποκριθούν σ' ορισμένες ανάγκες. Είναι μια εξειδικευμένη μορφή παιδείας που προϋποθέτει την κουλτούρα και συνδέεται αναπόσπαστα με τη μόρφωση και την αγωγή. Ένα είδος μόρφωσης που παρέχεται σε νέους ανθρώπους και είναι σκόπιμη, συστηματοποιημένη, οργανωμένη και μεθοδευμένη. Δίνεται μέσα στα σχολεία ανάλογα με την υπάρχουσα κοινωνική διάρθρωση και ελέγχεται από την οικογένεια, την εκκλησία και την κοινωνία. Στόχο της εκπαίδευσης αποτελεί η δημιουργία ατόμων με πιστοποιημένα και ειδικά προσόντα, με σκοπό την ενσωμάτωση και απορρόφηση στο σύστημα παραγωγής. Είναι λογικό ότι το εκπαιδευτικό σύστημα θα πρέπει να συμβαδίζει με τις κοινωνικές συνθήκες και τις τεχνολογικές μεταβολές. (Μπουζάκης, 1986). Η εκπαίδευση αρχίζει στη παιδική ηλικία και συνεχίζεται σε όλη τη διάρκεια ζωής.

2.1.1. ΕΝΝΟΙΑ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Η δια βίου εκπαίδευση ως ιδανικό υιοθετήθηκε από την UNESCO μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Το 1976 « ενηλικιώθηκε » όταν ψηφίστηκε στις Η.Π.Α. ο νόμος περί δια βίου εκπαίδευσης (Jarvis, 2004). Σύμφωνα με τον Τριλιανό (1999), η ιδέα της δια βίου εκπαίδευσης δεν είναι σύγχρονη. Έχει ως αφετηρία το «αιέν αριστεύειν» του Ομήρου, το «γηράσκω αεί πολλά διδασκόμενος» του Σόλωνα, το «και ει ποτέ εξέρχεται, δυνατόν δ' εστίν επανορθούσθαι, τουτ' αεί δραστήον δια βίου παντί κατά δύναμιν» του Πλάτωνα, και σε άλλες ρήσεις.

Βασική αρχή της, είναι η άποψη ότι κάθε άτομο πρέπει να είναι σε θέση να συνεχίζει να μαθαίνει σε όλη τη διάρκεια της ζωής του. Η δια βίου εκπαίδευση αποτελεί θεμέλιο λίθο της κοινωνίας της μάθησης και καλύπτει όλες τις πτυχές της εκπαίδευσης. Δεν υπάρχει ξεχωριστό «μόνιμο» μέρος της εκπαίδευσης που να μην είναι δια βίου. Με άλλα λόγια, δεν είναι ένα εκπαιδευτικό σύστημα, αλλά η αρχή στην οποία είναι θεμελιωμένη η συνολική οργάνωση ενός εκπαιδευτικού συστήματος και διέπει την ανάπτυξη κάθε συστατικού της στοιχείου. Είναι αναγκαίο να θεωρήσουμε και να διευρύνουμε την έννοια της δια βίου εκπαίδευσης. Θα πρέπει να δίνει την δυνατότητα στους ανθρώπους να αναπτύξουν συναίσθηση του εαυτού τους και του περιβάλλοντός τους και να τους ενθαρρύνει να παίζουν τον κοινωνικό τους ρόλο και να εργαστούν στην κοινότητα (Δούκας, 2003).

Στις μέρες μας, η δια βίου εκπαίδευση θεωρείται «εργαλείο» για την ικανοποίηση των αναγκών των επιχειρήσεων και εξασφαλίζει στο άτομο μια θέση απασχόλησης (Βεργίδης, 1999). Προβάλλεται ως απάντηση στην ανεργία, την ανασφάλεια, την ανταγωνιστικότητα και την σύγχυση που παρατηρείται στα άτομα λόγω της αύξησης των πληροφοριών και της ραγδαίας ανάπτυξης της επιστημονικής και τεχνολογικής γνώσης. Δίνει τη δυνατότητα στους πολίτες να σπουδάζουν κατά την ενήλικη ζωή τους τη νέα γνώση και να αναπτύσσουν τις απαραίτητες ικανότητες και δεξιότητες που θα τους βοηθήσουν ώστε να προσαρμόζονται στις εκάστοτε μεταβολές, να νιώθουν ασφαλείς και χρήσιμοι στην αγορά εργασίας. Παρέχει την ευχέρεια για απόκτηση ή αναβάθμιση των αναγκαιών για την προσωπική και επαγγελματική ζωή γνώσεων, δεξιοτήτων και εμπειριών. Ενδιαφέρει τους πάντες, μαθητές και άτομα που επιθυμούν να αποκτήσουν νέες δεξιότητες για την εργασία τους (Τριλιανός, 1999).

2.1.2 ΕΙΔΗ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Η δια βίου εκπαίδευση αναφέρεται στην τυπική, μη τυπική και άτυπη εκπαίδευση. Σύμφωνα με το Γλωσσάρι της Διεθνούς Κατηγοριοποίησης της Εκπαίδευσης η τυπική εκπαίδευση αναφέρεται στο σύστημα των σχολείων, κολλεγίων, πανεπιστημίων και άλλων τυπικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων που αποτελούν μια συνεχή «σκάλα» εκπαίδευσης για παιδιά και νέους και ξεκινά σε ηλικία πέντε με επτά και συνεχίζει μέχρι την ηλικία των είκοσι με εικοσιπέντε. Η μη τυπική

εκπαίδευση αναφέρεται σε «οποιοσδήποτε οργανωμένες και διαρκείς εκπαιδευτικές διαδικασίες, που λαμβάνουν χώρα μέσα και έξω από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα και αναφέρονται σε άτομα όλων των ηλικιών». Η άτυπη εκπαίδευση αναφέρεται σε πολύ διαφορετικές δραστηριότητες ή καταστάσεις μάθησης και χαρακτηρίζονται από σχετικά χαμηλά επίπεδα οργάνωσης και μπορεί να λαμβάνουν χώρα σε ατομικό επίπεδο, καθώς και σε επίπεδο ομάδων με ποικίλους τρόπους. Αναλυτικότερα, ως τυπική εκπαίδευση ορίζεται το ιεραρχημένο, δομημένο και οργανωμένο χρονικά σε βαθμίδες εκπαιδευτικό σύστημα, από τη πρωτοβάθμια εκπαίδευση έως το πανεπιστήμιο, που περιλαμβάνει τόσο τις γενικές ακαδημαϊκές σπουδές, όσο και τα εξειδικευμένα προγράμματα και θεσμούς ολοκληρωμένης επαγγελματικής και τεχνικής εκπαίδευσης. Η μη τυπική εκπαίδευση, ορίζεται ως η οποιαδήποτε οργανωμένη εκπαιδευτική δραστηριότητα εκτός του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος, που απευθύνεται σε συγκεκριμένους εκπαιδευόμενους και έχει συγκεκριμένους εκπαιδευτικούς στόχους. Άτυπη εκπαίδευση θεωρείται η διαδικασία με την οποία κάθε άτομο, σε όλη τη διάρκεια της ζωής του, μαθαίνει και αποκτά στάσεις, αξίες, ικανότητες- δεξιότητες και γνώσεις από την καθημερινή του εμπειρία και τις επιδράσεις που δέχεται από το περιβάλλον του, παραδείγματος χάριν, οικογένεια, γειτονιά, εργασία, βιβλιοθήκες, κ.α..(Βεργίδης, 1999). Μέχρι τώρα η τυπική εκπαίδευση αποτελούσε το επίκεντρο της πολιτικής σκέψης και καθόριζε τους τρόπους με τους οποίους παρέχονταν η εκπαίδευση και η κατάρτιση και διαμόρφωνε τις απόψεις των ανθρώπων ως προς τι θεωρείται μάθηση. Η μη τυπική εκπαίδευση εξ' ορισμού παρέχεται εκτός των σχολείων, των κολλεγίων, των κέντρων κατάρτισης και των πανεπιστημίων. Συνήθως δεν θεωρείται ως «πραγματική» εκπαίδευση και τα αποτελέσματα της δεν έχουν μεγάλη χρηματική αξία στην αγορά εργασίας. Τέλος, η άτυπη εκπαίδευση υπάρχει κίνδυνος να μην αναγνωρισθεί, παρόλο που είναι η παλαιότερη μορφή εκπαίδευσης. Το γεγονός ότι η τεχνολογία έχει μπει στα σπίτια πριν μπει στα σχολεία, δείχνει τη σημασία της άτυπης μάθησης. (Δούκας, 2003).

2.2 ΕΝΝΟΙΑ ΜΑΘΗΣΗΣ

Η εκπαίδευση και η μάθηση δεν περιορίζονται στη σχολική φοίτηση, πρέπει να επεκτείνονται σε ολόκληρη τη ζωή του ανθρώπου, να περιλαμβάνουν όλες τις δεξιότητες και όλους τους κλάδους της γνώσης, να χρησιμοποιούν όλα τα δυνατά μέσα και να δίνουν την ευκαιρία σε όλους τους ανθρώπους για πλήρη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους. (Βεργίδης, 1999). Η μάθηση είναι μια γενική λειτουργία πρόσληψης και εμπέδωσης πληροφοριών αναφορικά με κάθε τι που σχετίζεται με τη ζωή μας στον πλανήτη. Σαν λειτουργία είναι τυχαία, δεν εμπεριέχει από μόνη της συγκεκριμένους στόχους. Συγκεκριμενοποιείται όταν το άτομο επιδιώκει μέσω της μάθησης να επιτύχει κάτι. (Σουμέλης, 1999). Η μάθηση βρίσκεται στο κέντρο της εμπειρίας της ζωής, είναι μια εμπειρία συμμετοχής στον κόσμο. Αποτελεί μέρος της ανθρώπινης φύσης και στηρίζεται στην επιθυμία, την επιλογή και την προσωπική ικανοποίηση από την πραγμάτωση της. Συνδέεται με την κοινωνική φύση του ανθρώπου, ώστε να ενθαρρύνει και να προάγει την κοινωνική του ζωή, τις καθημερινές σχέσεις, την επικοινωνία, την λειτουργία στην κοινότητα και την προσωπική ζωή. Δεν περιορίζεται πλέον με βάση την ποσοτική αύξηση- άθροιση των γνώσεων και την απομνημόνευση των διαδικασιών. Η μάθηση αφορά στην επίγνωση των παραγόντων που επηρεάζουν και διαμορφώνουν τις λειτουργίες, στην ικανότητα να ερμηνεύει κανείς με σκοπό την πολλαπλή ανάγνωση της πραγματικότητας, την άσκηση στην πρόσβαση, την επιλογή, την κατασκευή και την αξιολόγηση της πληροφορίας. Η μάθηση στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης, δεν είναι το σύνολο των πληροφοριών, των γνώσεων και των δεξιοτήτων που διαθέτουμε αλλά περισσότερο είναι η διεύρυνση της προσωπικής και κοινωνικής ταυτότητας, δηλαδή είναι η ανάδυση νέων τρόπων ύπαρξης και διαπραγμάτευσης του εαυτού μας. (Δούκας, 2003).

2.2.1 ΕΝΝΟΙΑ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ (ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ)

Μια πρώτη προσέγγιση της Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Ένωσης δείχνει ότι η μετάβαση από τη δια βίου εκπαίδευση στη δια βίου μάθηση ήταν συνδεδεμένη με την

κατάρτιση και τη μάθηση νέων δεξιοτήτων για τις απαιτήσεις ενός γρήγορα αναπτυσσόμενου εργασιακού χώρου. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1995 παρουσιάζει τη Λευκή Βίβλο για την εκπαίδευση και την κατάρτιση: διδασκαλία και μάθηση προς την κοινωνία της γνώσης στην οποία εκτίθενται οι δράσεις που πρέπει να ληφθούν από τα κράτη μέλη της. Το 1996 ορίστηκε από το ευρωπαϊκό συμβούλιο και το ευρωκοινοβούλιο ως Ευρωπαϊκό έτος για τη δια βίου μάθηση. Οι κύριοι στόχοι που τέθηκαν το έτος αυτό αφορούσαν στην ενθάρρυνση για απόκτηση νέας γνώσης, στην καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, στη σύνδεση σχολείου και επιχειρησιακού τομέα και στην ανάπτυξη της γλωσσομάθειας. Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Λισσαβόνα (Μάρτιος, 2000), συζητήθηκε το θέμα της δια βίου μάθησης, στο οποίο οι ηγέτες των κρατών και των κυβερνήσεων έθεσαν τους νέους στρατηγικούς στόχους για τη δεκαετία μέχρι το 2010. Στο υπόμνημα για τη δια βίου μάθηση (memorandum on lifelong learning, 2000) που εκδίδεται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας και της Φείρα, η δια βίου μάθηση ορίζεται ως μια εκπαιδευτική δραστηριότητα με πολλούς στόχους, η οποία είναι διαρκής και αποσκοπεί στη βελτίωση γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων. Ακόμη, διατυπώνονται έξι βασικά μηνύματα για την υλοποίηση της δια βίου μάθησης τα οποία είναι: νέες βασικές δεξιότητες για όλους, περισσότερες επενδύσεις σε ανθρώπινους πόρους, καινοτομία στη διδασκαλία και τη μάθηση, αξιολόγηση της εκπαίδευσης, αναθεώρηση των τρόπων προσανατολισμού και παροχής συμβουλών και τέλος να έρθει η μάθηση πιο κοντά στο σπίτι.

Με τον όρο δια βίου μάθηση εννοούμε κάθε μαθησιακή δραστηριότητα η οποία αναλαμβάνει καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής, με σκοπό τη βελτίωση των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων, στο πλαίσιο μιας προσωπικής, κοινωνικής οπτικής και/ ή μιας οπτικής που σχετίζεται με την απασχόληση. Σημαίνει δηλαδή, ότι όλοι είναι ικανοί να μάθουν αναπτύσσοντας τις δικές τους ικανότητες και γίνεται έτσι μια διαδικασία ενοποιητική. Επίσης, ότι η μάθηση είναι εφικτή σε οποιαδήποτε ηλικία και διαφορετικές γενιές επικοινωνούν μέσω αυτής. Η δια βίου μάθηση γίνεται αντιληπτή σε δύο διαστάσεις. Η πρώτη είναι ανάμεσα στο σπίτι, στην εξωσχολική εκπαίδευση, τα πολιτιστικά και ψυχαγωγικά κέντρα και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Η δεύτερη εκτείνεται σε ολόκληρη τη διάρκεια της ζωής, δηλαδή όχι μόνο κατά τη διάρκεια μιας συγκεκριμένης περιόδου στη ζωή του ατόμου. Επιπλέον δίνει τη δυνατότητα στο άτομο να διαχειριστεί τη γνώση και την ατομική του επιλογή

με στόχο την προσωπική ολοκλήρωση. Απαιτεί σωστή εκπαίδευση και κατάρτιση αλλά και εξασφάλιση και βελτίωση κάθε περιβάλλοντος μάθησης όπου παιδιά, νέοι και ενήλικες μαθαίνουν ατομικά, συλλογικά και ο ένας από τον άλλο μέσω της ενεργούς συμμετοχής.

Από τις προηγούμενες αναφορές διατυπώνονται οι αρχές της δια βίου μάθησης, οι οποίες είναι ότι η δια βίου μάθηση δεν περιορίζεται σε μία μόνο περίοδο της ζωής, αλλά σε όλη τη διάρκεια της. Η μάθηση είχε τις ρίζες της στην κοινωνία, η οποία διαδραματίζει ένα σημαντικό εκπαιδευτικό ρόλο. Επίσης, επιδιώκει την ένταξη, τη συνέχεια και τη συνάρθρωση σε όλα τα επίπεδα και σε κάθε στάδιο της ζωής. Στηρίζεται στην παροχή ίσων ευκαιριών στη μάθηση. Τέλος, η δια βίου μάθηση στηρίζεται στην ανάπτυξη σύγχρονων στρατηγικών και δεξιοτήτων που διαπερνούν κάθε τύπο και βαθμίδα εκπαίδευσης και περιλαμβάνουν: την ανάπτυξη των ικανοτήτων της μάθησης, την καλλιέργεια της έφεσης για μάθηση, την επίλυση προβλημάτων, την εργασία σε ομάδες. Ακόμη, περιλαμβάνουν την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, τη συλλογή, ανάλυση και οργάνωση των πληροφοριών, το σχεδιασμό και την οργάνωση δράσεων, την ανάπτυξη του ενεργού πολίτη. Τέλος, την κατανόηση και την διαχείριση των πολιτισμικών διαφορών και την εκμάθηση των βασικών τρόπων σκέψης, στα διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα και της μεταξύ τους συνάφειας.

Βασικούς στόχους της δια βίου μάθησης αποτελούν η κοινωνική συνοχή, η αλληλεγγύη, η διατήρηση και η βελτίωση του επιπέδου ποιότητας της ζωής σε μια περίοδο αλλαγών σε όλους τους τομείς. Και ακόμη, η αυτοανάπτυξη του ατόμου, η προώθηση της κοινωνίας της συνοχής και η δημιουργική ένταξη στην απασχόληση και στην προώθηση της οικονομικής προόδου. Κλείνοντας θα αναφέρουμε πως η δια βίου μάθηση απευθύνεται σε όλους: μαθητές, γονείς, εκπαιδευτικούς, εργαζόμενους, επιχειρήσεις, πολιτικούς και πολίτες, οι οποίοι αναλαμβάνουν ευθύνη μάθησης στο δικό τους χώρο, επεκτείνοντας με τον τρόπο αυτό τη μάθηση στο σύνολο της κοινωνίας. (Δούκας, 2003).

2.2.2 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ

Σύμφωνα με την απόφαση αριθ. 1720/2006/Εκ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του συμβουλίου της 15^{ης} Νοεμβρίου 2006, τέθηκε σε ισχύ από το 2007 και για μια επταετία το νέο ευρωπαϊκό πρόγραμμα δράσης στον τομέα της δια βίου μάθησης. Το πρόγραμμα δια βίου μάθησης ενσωματώνει το Socrates II και Leonardo II, καθώς και το Jean Monnet, στην εξής δομή:

- Τομεακά προγράμματα: Comenius, Erasmus, Leonardo da Vinci και Grundtvig.
- Εγκάρσια προγράμματα: ανάπτυξη πολιτικής, προώθηση εκμάθηση γλωσσών, καινοτομίες προσέγγισης στη διδασκαλία και τη μάθηση με χρήση ΤΠΕ και διάδοση- αξιοποίηση αποτελεσμάτων.
- Το Jean Monnet που σχετίζεται με θέματα ευρωπαϊκής ενοποίησης σε πανεπιστημιακό επίπεδο.

Αναλυτικότερα:

- ❖ Το πρόγραμμα *Comenius (2011)*, αποσκοπεί στη βελτίωση της ποιότητας της σχολικής εκπαίδευσης και στην ενίσχυση της Ευρωπαϊκής διάστασής της, ιδίως μέσω της ενθάρρυνσης της διακρατικής συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων που παρέχουν ή διευκολύνουν την προσχολική και σχολική εκπαίδευση, με την επιχορήγηση σχολικών συμπράξεων, πολυμερών σχεδίων, δικτύων και δράσεων διακρατικής κινητικότητας μαθητών και εκπαιδευτικού προσωπικού και δραστηριοτήτων ενδοϋπηρεσιακής κατάρτισης εκπαιδευτικών.
- ❖ Το πρόγραμμα *Erasmus (2010)*, προσφέρει τη δυνατότητα κινητικότητας και συνεργασίας στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, στους φοιτητές, καθηγητές και λοιπό προσωπικό των τριάντα ένα χωρών της Ευρώπης. Οι διάφορες δραστηριότητες κινητικότητας και πολυμερούς συνεργασίας χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και από εθνικούς πόρους.
- ❖ Το πρόγραμμα *Leonardo da Vinci (2010)*, καλύπτει τις ανάγκες ευρωπαϊκής συνεργασίας στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (εκτός του τριτοβάθμιου επιπέδου), με την επιχορήγηση πολυμερών σχεδίων, δικτύων και δράσεων διακρατικής κινητικότητας.

- ❖ Το πρόγραμμα *Grundtvig (2010)*, επιχορηγεί δράσεις για την προώθηση ευρωπαϊκής συνεργασίας, της ποιότητας, της καινοτομίας και της ευρωπαϊκής διάστασης σε όλους τους τομείς εκπαίδευσης ενηλίκων. Απευθύνεται σε κάθε ίδρυμα/ οργανισμό φορέα που δραστηριοποιείται στην εκπαίδευση ενηλίκων, ανεξαρτήτως αν ανήκει στην τυπική, μη τυπική ή άτυπη εκπαίδευση. Επίσης, και στο εκπαιδευτικό και λοιπό προσωπικό, εθελοντές και ενήλικες εκπαιδευόμενους φορέων εκπαίδευσης ενηλίκων.
- ❖ *Ανάπτυξη πολιτικών*, αυτή η βασική δραστηριότητα υποστηρίζει επισκέψεις μελέτης για υπεύθυνους λήψης αποφάσεων και άλλους εμπλεκόμενους στην εκπαίδευση και κατάρτιση. Στοχεύει, επίσης, στην παροχή βοήθειας σε χώρες προκειμένου να προσδιορίσουν την καινοτομία και την ορθή πολιτική πρακτική και να ανταλλάξουν γνώσεις μεταξύ τους.
- ❖ *Προώθηση εκμάθησης γλωσσών*, για τους ευρωπαίους πολίτες, η πολυγλωσσία μπορεί να ανοίξει δρόμους για μια επιτυχημένη επαγγελματική σταδιοδρομία και να τους βοηθήσει να ζήσουν, να σπουδάσουν ή να εργαστούν στο εξωτερικό. Για τις επιχειρήσεις το πολύγλωσσο προσωπικό μπορεί να ανοίξει το δρόμο για νέες παγκόσμιες αγορές. Αυτή η βασική δραστηριότητα στοχεύει στην ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης για τη σημασία της διεύρυνσης των γλωσσικών δεξιοτήτων, στην παροχή πρόσβασης σε πόρους εκμάθησης γλωσσών και στην ανάπτυξη διδακτικού υλικού.
- ❖ *Καινοτομίες προσέγγισης στη διδασκαλία και στη μάθηση με τη χρήση ΤΠΕ*, οι τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνιών (ICT) αποτελούν ισχυρά εργαλεία για την βελτίωση της ποιότητας και τη διευκόλυνση της πρόσβασης στην εκπαίδευση και την κατάρτιση. Η ανάπτυξη των καινοτόμων λύσεων ICT για την προώθηση καλύτερης εκπαίδευσης και κατάρτισης καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής ενός πολίτη, αποτελεί βασικό στόχο του προγράμματος δια βίου μάθησης.
- ❖ *Διάδοση- αξιοποίηση αποτελεσμάτων*, προκειμένου να μεγιστοποιηθεί η απήχηση τους, οι δραστηριότητες και τα έργα που χρηματοδοτούνται από το πρόγραμμα της δια βίου μάθησης πρέπει να γίνουν ευρύτερα γνωστά και να εφαρμοστούν σε όλη την Ευρώπη προς όφελος όλων των

δυναμικών χρηστών. Αυτή η βασική δραστηριότητα στοχεύει στη διαμόρφωση ενός γενικού πλαισίου για την προώθηση δραστηριοτήτων διάδοσης και αξιοποίησης των αποτελεσμάτων ολόκληρου του προγράμματος της δια βίου μάθησης.

- ❖ Το πρόγραμμα *Jean Monnet*, υποστηρίζει ιδρύματα και δραστηριότητες στον τομέα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, ενώ περιλαμβάνει τις ακόλουθες τρεις βασικές δραστηριότητες:
  - Τη δράση Jean Monnet
  - Λειτουργικές επιχορηγήσεις για την υποστήριξη συγκεκριμένων ιδρυμάτων που ασχολούνται με ζητήματα σχετικά με την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.
  - Λειτουργικές επιχορηγήσεις για την υποστήριξη άλλων ευρωπαϊκών ιδρυμάτων και ενώσεων στους τομείς της εκπαίδευσης και της κατάρτισης.(Υπουργείο Παιδείας- IKY)

2.2.3 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ

Η δια βίου μάθηση βασίζεται σε μια στρατηγική η οποία πρέπει να είναι σε θέση να καλύψει τη μάθηση σε όλες τις μορφές, απορρίπτοντας το στενό διαχωρισμό μεταξύ εκπαίδευσης και κατάρτισης, ακαδημαϊκών και επαγγελματικών προγραμμάτων και τον περιορισμό των ευκαιριών μάθησης σε τυπικές εκπαιδευτικές δομές. Μια εκτενής και εναρμονισμένη ευρωπαϊκή στρατηγική για τη δια βίου μάθηση, θα πρέπει να έχει τους ακόλουθους στόχους:

Απόκτηση και ανανέωση γνώσεων για τη διαρκή συμμετοχή στην κοινωνία της γνώσης, αισθητή αύξηση των επενδύσεων σε ανθρώπινους πόρους, ανάπτυξη αποτελεσματικών μεθόδων διδασκαλίας και μάθησης, βελτίωση των τρόπων κατανόησης και αξιολόγησης της συμμετοχής και των αποτελεσμάτων της εκπαίδευσης, εξασφάλιση σε όλους εύκολης πρόσβασης σε πληροφορίες και συμβουλές και τέλος παροχή δυνατοτήτων για τη δια βίου μάθηση ως το δυνατόν πιο κοντά στις κοινωνίες που ζουν μαθητές.

Υπάρχουν και έξι σκοποί για τη στρατηγική της δια βίου μάθησης οι οποίοι είναι:

Αύξηση της συμμετοχής σε υψηλής ποιότητας σχολική αγωγή, ενίσχυση της βασικής μάθησης στη πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση δημιουργώντας θετικά περιβάλλοντα μάθησης, διδάσκοντας τα παιδιά πώς να μαθαίνουν (learn how to learn), υπερκίνηση των προβλημάτων μετάβασης από βαθμίδα σε βαθμίδα, ενθάρρυνση της συνεχούς μάθησης των ενηλίκων μετά τη σχολική και αρχική τριτοβάθμια εκπαίδευση, αύξηση της συνολικής συνοχής του εκπαιδευτικού συστήματος και τέλος ενίσχυση της υλικοτεχνικής υποδομής και της ποιότητας του εκπαιδευτικού και διοικητικού προσωπικού.

Προς το τέλος της δεκαετίας του 1960 και αρχές της δεκαετίας του 1970, ο Ο.Ο.Σ.Α. παρουσίασε το μοντέλο στρατηγικής διαδοχική εναλλασσόμενη εκπαίδευση (recurrent education). Η διαδοχική εναλλασσόμενη εκπαίδευση παρουσιάστηκε ως μια ολοκληρωμένη εκπαιδευτική στρατηγική για τη μετά-υποχρεωτική εκπαίδευση, με βασικό χαρακτηριστικό την προσφορά της εκπαίδευσης κατά τη διάρκεια ζωής των ατόμων με έναν εναλλασσόμενο τρόπο. Δηλαδή με τη δυνατότητα συνεχούς διαδοχής της εκπαιδευτικής δραστηριότητας με άλλες δραστηριότητες. Με άλλα λόγια το άτομο έχει το δικαίωμα να σταματά την εκπαίδευση όταν θέλει, να εισέρχεται στην αγορά εργασίας, να διακόπτει την εργασία και να επανέρχεται στο εκπαιδευτικό σύστημα για συνέχιση των σπουδών του και ούτω καθεξής μέχρι το τέλος της ζωής του. Οι βασικές αρχές πάνω στις οποίες βασίστηκε η στρατηγική της διαδοχικής εναλλασσόμενης εκπαίδευσης ήταν οι εξής:

«Η πρόωθηση της συμπληρωματικότητας μεταξύ σχολικής εκπαίδευσης και εκπαίδευσης ενηλίκων, η αλλαγή του προγράμματος σπουδών στο λύκειο, η εισαγωγή αντισταθμιστικής εκπαίδευσης στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, η αύξηση συμμετοχής των ενηλίκων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση αναγνωρίζοντας την αξία της επαγγελματικής εμπειρίας και διευρύνοντας τη τριτοβάθμια εκπαίδευση, η επέκταση της παροχής τυπικής εκπαίδευσης ενηλίκων σε ευρύτερο κοινό, η κατάργηση των τερματικών βαθμίδων στην τυπική εκπαίδευση και τέλος η εναλλαγή της τυπικής εκπαίδευσης με εργασία και της εργασίας με την εκπαιδευτική σταδιοδρομία, προσφέροντας τα αναγκαία οικονομικά κίνητρα.» (Σουμέλης, 1999, σ.123).

2.2.4 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ

Οι πολιτικές της δια βίου μάθησης αφορούν το ανοιχτό σύστημα πρόσβασης και εξέλιξης το οποίο περιλαμβάνει την εξασφάλιση της συνέχειας των εκπαιδευτικών διαδρομών και της πρόσβασης σε διαρκώς υψηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης - κατάρτισης, τη δυνατότητα μετάβασης από μια εκπαιδευτική διαδρομή σε άλλη με την αναγνώριση των προαποκτηθέντων εμπειριών και προσόντων, την εξασφάλιση νέας εκπαιδευτικής αφετηρίας σε κάθε φάση της ζωής και την ποικιλομορφία εκπαιδευτικών διαδρομών μέσω εναλλακτικών προγραμμάτων σπουδών και τέλος τα συστήματα πληροφόρησης, υποστήριξης και συμβουλευτικής για τις ευκαιρίες μάθησης. Επίσης, η αύξηση της συμμετοχής περιλαμβάνει τη μείωση της σχολικής διαρροής στην προσχολική και στην υποχρεωτική εκπαίδευση, την αύξηση του ποσοστού συμμετοχής στη μετά-υποχρεωτική εκπαίδευση και τη συμμετοχή των ενηλίκων στο σύστημα εκπαίδευσης, όπως προγράμματα για ειδικές ομάδες του πληθυσμού που κινδυνεύουν από κοινωνικό αποκλεισμό. Ακόμη, η ποιότητα και αποτελεσματικότητα των δράσεων, η οποία περικλείει την αξιοποίηση των στρατηγικών της δια βίου μάθησης σε όλα τα επίπεδα του συστήματος, τη θέσπιση εθνικών κριτηρίων για τις βασικές δεξιότητες και τις νέες δεξιότητες της δια βίου μάθησης, την επιμόρφωση εκπαιδευτικών στις στρατηγικές μάθησης και ιδιαίτερα στις νέες τεχνολογίες, τη δημιουργία ενιαίου συστήματος πιστοποίησης απόκτησης δεξιοτήτων, την αναγνώριση δεξιοτήτων που αποκτώνται από την κοινωνική εμπειρία και εργασία, και το σύστημα διασφάλισης ποιότητας της δια βίου μάθησης. Τέλος, οι πολιτικές της δια βίου μάθησης αφορούν την κοινωνική ενίσχυση της μάθησης, η οποία συμπεριλαμβάνει την προώθηση της δια βίου μάθησης στο χώρο εργασίας-παροχής κινήτρων, την υποστήριξη της δια βίου μάθησης στην οικογένεια, την ανάπτυξη δικτύων για τις πόλεις και τις περιφέρειες μάθησης, τη δημιουργία τοπικών κέντρων μάθησης, όπως και την εξασφάλιση του καθολικού δικαιώματος στη δια βίου μάθηση. (Δούκας, 2003).

2.2.5 ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ

Ανάμεσα στους στόχους της δια βίου μάθησης είναι η ανοιχτή πρόσβαση και η διεύρυνση των ευκαιριών μάθησης. Είναι η διαμόρφωση της κοινωνίας της μάθησης στην οποία όλοι οι άνθρωποι έχουν τη δυνατότητα να επιτύχουν. Η μάθηση είναι η ατμομηχανή για την αλλαγή της οικονομίας, τη κοινωνική συνοχή και την προσωπική αξιοπρέπεια όλων και ιδιαίτερα εκείνων που κινδυνεύουν από τον κοινωνικό αποκλεισμό: των ανέργων, των μεταναστών, των ειδικών πολιτισμικών ομάδων, των Α.Μ.Ε.Α. κτλ. Αναγνωρίζεται ότι οι μειονότητες εν τοις πράγμασι αντιμετωπίζουν περισσότερα προβλήματα από υποεκπαιδευόμενους αυτόχθονες. Τα βασικότερα είναι ότι δεν έχουν την ιθαγένεια, ότι η συμμετοχή σε τμήματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης προαπαιτεί ένα συγκεκριμένο επίπεδο γνώσης και γλώσσας της χώρας και στις περισσότερες περιπτώσεις δεν αναγνωρίζονται κάποια πτυχία που έχουν αποκτηθεί εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το ερευνητικό πρόγραμμα που χρηματοδοτήθηκε από το HEFCE και στο οποίο συμμετείχε το Βέλγιο, η Γαλλία, η Γερμανία και η Αγγλία ερεύνησε τη θέση των μεταναστών και των εθνικών μειονοτήτων στην Ευρώπη και απλώς επιβεβαίωσε τα προφανή: « η οικονομική κάμψη και η απασχόληση με άνισους όρους έχει ωθήσει τις εθνικές μειονότητες, οι οποίες ήδη βρίσκονται στην κατώτερη βαθμίδα, σε ανεργία». (Λελεντζή, 1999, σ.599)

Αυτό που έχει μεγαλύτερη σημασία είναι η ανάπτυξη ισότιμων ευκαιριών:

Ήδη από το 1976 προβλέπεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση η ενδυνάμωση των κοινωνικών ομάδων που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση και η τοποθέτηση τους σε ισότιμη θέση εξαλείφοντας πιθανές εστίες κοινωνικού ρατσισμού. Προτείνεται η «ποιοτική βελτίωση των μηχανισμών επαγγελματικής κατάρτισης υπέρ των ατόμων που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση στην αγορά εργασίας λόγω κοινωνικοοικονομικών, γεωγραφικών, εθνικών ή σωματικών ή πνευματικών ιδιαιτεροτήτων ή έλλειψης προσόντων ή ανεπαρκών προσόντων». (Λελεντζή, 1999, σ.599)

Μια ακόμη πτυχή και προοπτική που αναπτύσσεται τα τελευταία χρόνια διεθνώς είναι η εκπαίδευση των μεγαλύτερων σε ηλικία ενηλίκων. Υποστηρίζεται ότι στη μεγάλη ηλικία υπάρχει κάμψη γνωστικών λειτουργιών και ορισμένων ικανοτήτων

αλλά αυτό αντισταθμίζεται από τη σταθερότητα και ακόμη από την αύξηση δυνατοτήτων σε άλλους τομείς γνώσης. Η δυνατότητα μάθησης δε σταματά στα δεκαοχτώ χρόνια, δηλαδή με τη λήξη της φοίτησης στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το γεγονός πως πολλές λειτουργίες των μεγαλύτερων σε ηλικία ενηλίκων εξασθενούν δε τίθεται υπό αμφισβήτηση. Όμως, είναι απαραίτητο να λαμβάνουμε υπόψη και τις δυνατότητες τους να συμμετέχουν σε προγράμματα συνεχιζόμενης εκπαίδευσης. Το στερεότυπο ότι η εξασθένηση της μνήμης είναι αναπόφευκτη μπορεί να γίνει μια αυτοεκπληρούμενη προφητεία ή ότι οι γνωστικές ικανότητες των μεγαλύτερων σε ηλικία ενηλίκων είναι δυνατό όχι μόνο να διατηρηθούν αλλά και να αυξηθούν. (Λελεντζή, 1999).

Αν πράγματι η αρχή της ισότητας οφείλει να αποτελεί απαραίτητο προσανατολισμό μια κοινωνίας που επιχειρεί να αναπτύξει τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση, το ερώτημα είναι πως πραγματώνεται αυτή η αρχή στα άτομα με ειδικές ανάγκες; Στα παιδιά με ειδικές ανάγκες είναι επιβεβλημένο να παρέχεται η κατάλληλη εκπαίδευση που θα τους επιτρέψει να αναπτύξουν τα ταλέντα και τις δυνατότητες τους και να αποκτήσουν δεξιότητες ανεξάρτητα από την αναπηρία τους. Οι γονείς θα πρέπει να συμμετέχουν στον προγραμματισμό και στην εφαρμογή στρατηγικών προώθησης και προαγωγής των παιδιών τους. Η αναγνώριση της ενεργητικής συμμετοχής των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία επιβάλλει τη μελέτη των πεποιθήσεων τους για το θεσμό της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης. Εμπειρικές μελέτες έχουν δείξει ότι οι αντιλήψεις των γονέων για τη βασική εκπαίδευση διαφοροποιούνται ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες των παιδιών τους. Ωστόσο, δεν είναι ακόμη γνωστό εάν οι ιδιαίτερες μορφές αναπηρίας επηρεάζουν και τις απόψεις τους για τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση.

2.2.6 ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην Ελλάδα, την περίοδο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, το ΕΑΜ και η Οργάνωση του ΕΠΟΝ κατέβαλαν προσπάθειες για την εκπαίδευση των ενηλίκων με την ίδρυση γεωργικών σχολών για τους αγρότες και νυχτερινών σχολείων για τον αναλφαβητισμό των ενηλίκων σε περιοχές εκτός ελέγχου της κατοχικής διοίκησης. Τη δεκαετία του '80 ξεκίνησαν τα Κέντρα Λαϊκής Επιμόρφωσης από τη Γενική

Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης, με στόχο την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού, της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Για την επίτευξη του στόχου της δια βίου μάθησης η Γενική Γραμματεία επιμορφώνει τις δομές σε νέες βάσεις. Θέτει ως βασικό στόχο της δια βίου μάθησης τη δια βίου εκπαίδευση ενηλίκων, εντάσσει στις δομές της το Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ), πιστοποιείται ως εθνικό κέντρο επαγγελματικής κατάρτισης και τέλος θα αξιοποιεί ένα σημαντικό τμήμα των πόρων από το Γ' κοινοτικό πλαίσιο στήριξης στον τομέα εκπαίδευσης ενηλίκων. Τα νέα προγράμματα Γενικής Γραμματείας θα περιλαμβάνουν σχολεία δεύτερης ευκαιρίας, απόκτηση βασικών ειδικών και κοινωνικών δεξιοτήτων απαραίτητων για την επαγγελματική και κοινωνική εξέλιξη, ελληνική γλώσσα και κοινωνική στήριξη για ξένους ενήλικες μετανάστες, οικογενειακό γραμματισμό και τέλος περιβαλλοντική, τοπική και πολιτιστική εκπαίδευση. Στις 2 Μαΐου του 2001 ψηφίστηκε ο Ν.2909 που εισήγαγε ρυθμίσεις οι οποίες είχαν οριστεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση ως προϋποθέσεις για τη χορήγηση κοινοτικών πόρων: Η Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης μετονομάστηκε σε Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων και στις αρμοδιότητες της εντάχθηκαν ενέργειες για τη δια βίου μάθηση, όπως: βασική εκπαίδευση ενηλίκων, γενική εκπαίδευση- κατάρτιση ενηλίκων- επιμόρφωση ειδικών κοινωνικών ομάδων- εκμάθηση ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης – εκμάθηση νέων τεχνολογιών, εκπαίδευση και επιμόρφωση σε θέματα πολιτισμού- υγείας- περιβάλλοντος- κοινωνικά- πολιτιστικά- ευρωπαϊκά, ανοιχτή εξ' αποστάσεως εκπαίδευση και κατάρτιση και ευθύνη για τη λειτουργία σχολείων δεύτερης ευκαιρίας. Σήμερα στα πλαίσια της δια βίου μάθησης υλοποιούνται προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης από διάφορους φορείς, τα οποία απευθύνονται σε διάφορες κατηγορίες ατόμων και με διαφορετικό επίπεδο σπουδών. Η Ελλάδα, στο χώρο της δια βίου μάθησης, ακολουθεί την πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τους στόχους της UNESCO και του OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). (Κελπανίδης & Βруνιώτη, 2004)

2.3 ΕΝΝΟΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

“Η βιβλιοθήκη είναι η μνήμη της ανθρωπότητας που περιέχει αναντικατάστατες αποθηκεύσεις εγγράφων της ανθρώπινης σκέψης και δράσης. Σύμφωνα με τη διακήρυξη της Unesco, η βιβλιοθήκη είναι η τοπική πύλη στη γνώση και παρέχει τις βασικές προϋποθέσεις για μια δια βίου μάθηση, ανεξάρτητη από φύλο, ηλικία, εθνικότητα, μορφωτικό επίπεδο, και οικονομική κατάσταση.” (Δημοπούλου, 2007). Το έργο των βιβλιοθηκών είναι πολύτιμο και ανεκτίμητο και προσφέρει πρόοδο και ανάπτυξη στην κοινωνία. Στους χώρους της βιβλιοθήκης, έχουν φιλοξενηθεί έργα από όλους τους τομείς και τα χρόνια της ανθρωπότητας. Πολλοί επισκέπτες αναζητούν τη γνώση και τη μόρφωση στους χώρους της. Χωρίς τα βιβλία και τις βιβλιοθήκες, η κοινωνία χάνει τη μνήμη της, το παρελθόν της, καθώς η πληροφόρηση που παρέχουν είναι σημαντική και ουσιαστική. Οι απληροφόρητοι άνθρωποι θέτουν τους εαυτούς τους εκτός κοινωνίας και χάνουν τη δυνατότητα στη γνώση και τη δια βίου μάθηση που τους παρέχουν οι βιβλιοθήκες. Μέσω της εξάπλωσης των νέων τεχνολογιών, οι ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες δίνουν ακόμα περισσότερες δυνατότητες στους χρήστες να διευρύνουν τις γνώσεις τους. (Ηλιάδη, 2010).

2.3.1 ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΑΙ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ- ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Η βιβλιοθήκη δεν είναι μόνο ένας χώρος συγκέντρωσης υλικού, αλλά συμβάλει και στην εκπαιδευτική διαδικασία, τόσο της εξ’ αποστάσεως όσο και της παραδοσιακής. Στις υπηρεσίες της, ανήκουν η εύρεση βιβλιογραφίας, οι αναζητήσεις σε πληροφοριακές πηγές, οι εκπονήσεις εργασιών, κτλ. Οι ρόλοι των βιβλιοθηκών, βασίζονται κυρίως στην πληροφοριακή υποστήριξη. Σε αυτούς συγκαταλέγονται η εξάπλωση και διάδοση της μελέτης και της έρευνας, η βοήθεια στους χρήστες στην αναζήτηση του υλικού της βιβλιοθήκης, η οργάνωση εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, και τέλος η συμβολή της στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η βιβλιοθήκη είναι ένα κέντρο χρήσιμων και αξιόπιστων πληροφοριών για το χρήστη. Ακόμη και εξ’ αποστάσεως, έχει πλέον τη δυνατότητα να αντλήσει τις πληροφορίες μέσω του ψηφιακού περιεχομένου (υλικού), που διαθέτουν οι βιβλιοθήκες. Οι υπηρεσίες αυτές,

μειώνουν τον παραδοσιακό τους ρόλο, καθώς οι άνθρωποι παύουν να έρχονται σε επαφή με τα βιβλία. (Κόκκινος, 2005).

Οι βιβλιοθήκες, υιοθέτησαν τα συστήματα πληροφοριών κατά τη δεκαετία του '80 αυτοματοποιώντας τα συστήματά τους. Η αυτοματοποίηση αυτή, δεν σημαίνει ότι οι βιβλιοθήκες έπαψαν να αποτελούν κοινωνικά συστήματα, που οργανώνουν, αξιολογούν, εντοπίζουν και διαμοιράζουν το υλικό τους, εκπαιδεύοντας τους χρήστες για να το χρησιμοποιούν. (Κατσιρίκου, 2004).

Η χρήση της βιβλιοθήκης εγγυάται την παροχή αξιόπιστων πληροφοριών στους χρήστες, τον έλεγχο και την ποιότητα των παρεχόμενων πληροφοριών ενώ παράλληλα, η επαφή με τους χρήστες, δημιουργεί μια ιδιαίτερη σχέση οικειότητας με τη βιβλιοθήκη. Η υιοθέτηση νέων τεχνολογιών στη διάχυση πληροφοριών έχει καταστήσει πλέον δυνατή την αποδέσμευση, τόσο την χρονική, όσο και την γεωγραφική της παροχής πληροφοριών προς τους χρήστες της βιβλιοθήκης. Στον αντίποδα πρέπει να αναφερθεί η έλλειψη ύπαρξης μιας ενιαίας μηχανής αναζήτησης που δίνει την δυνατότητα στους χρήστες να πραγματοποιούν ταυτόχρονη αναζήτηση σε όλες τις διαθέσιμες πηγές. Ένας επιπλέον παράγοντας είναι η έλλειψη φιλικού περιβάλλοντος αναζήτησης στις ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες, καθώς δεν υπάρχει η επαφή με το υλικό και το χώρο της βιβλιοθήκης. (Ζαφειρίου, 2008).

2.3.2 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ- ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ ΣΤΗ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ

Η συνεχής αύξηση της ηλεκτρονικής μάθησης, επηρέασε θετικά την ανάπτυξη της δια βίου μάθησης. Οι άνθρωποι άρχισαν να δείχνουν μεγάλο ενδιαφέρον στη συνεχή μόρφωση, γεγονός που δημιούργησε και την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση. Έτσι, οι βιβλιοθήκες, χρειάστηκε να αναδιοργανωθούν και να δημιουργήσουν ένα εύχρηστο και φιλικό περιβάλλον μάθησης. Η ευκαιρία αυτή που παρουσιάστηκε στις βιβλιοθήκες τις ευνοεί ώστε να χρησιμοποιήσουν την πείρα, τις δυνατότητες και τις γνώσεις τους για να δημιουργήσουν νέες υπηρεσίες. Επιπλέον, οι πλειοψηφία των χρηστών εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης, είναι πλέον πιθανό να μη χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες της βιβλιοθήκης του οργανισμού που ανήκουν. Παρόλο που είναι πιο

εξελιγμένοι από τους παραδοσιακούς χρήστες, εμφανίζουν λιγότερη εμπειρία σε δεξιότητες πληροφόρησης. Τέλος, αν και υπάρχουν προσπάθειες για εξ' αποστάσεως εκπαίδευση και στην Ελλάδα, οι προσφερόμενες υπηρεσίες βιβλιοθηκών βρίσκονται σε πρώιμο στάδιο. (Μπαλατζάρας, 2005).

Η International Federation of Library Associations (IFLA), προεκτείνει το πλαίσιο της Unesco (1994), το οποίο αναφέρει πως στις κύριες αποστολές των βιβλιοθηκών θα είναι η ενίσχυση σε όλα τα επίπεδα της αυτό- επιμόρφωσης και της τυπικής εκπαίδευσης και η ανάπτυξη των πληροφοριακών δεξιοτήτων των χρηστών, εισάγοντας τις έννοιες της προσωπικής ανάπτυξης και της δια βίου μάθησης. Στο κείμενο *The role of libraries in lifelong learning*, εντοπίζονται τρεις κύριοι άξονες όπου οι βιβλιοθήκες καλούνται να ενεργήσουν στη διαδικασία της δια βίου μάθησης. Ο πρώτος άξονας είναι η πρόσβαση που πρέπει να παρέχουν οι βιβλιοθήκες σε απέραντους και σημαντικούς πόρους, χρησιμοποιώντας όλα τα μέσα. Ο δεύτερος άξονας της βιβλιοθήκης είναι η ανάκτηση, καθώς πολλοί χρήστες δε γνωρίζουν όλους τους τρόπους ανάκτησης των πληροφοριών, και δεν είναι εξοικειωμένοι με τις νέες τεχνολογίες και τη χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών. Τρίτος και τελευταίος άξονας, είναι το εντόπισμα των σωστών και ποιοτικών πληροφοριών. Οι βιβλιοθηκονόμοι, έχουν τις κατάλληλες γνώσεις ώστε να αναγνωρίζουν και να αξιολογούν τις ποιοτικές πηγές, διευκολύνοντας τους χρήστες. (EBLIDA, 2001).

Όπως αναφέρει ο Van Fleet στον Μπαλατζάρα (2005, σ.83), οι βιβλιοθήκες έχουν καθιερωθεί ως μαθησιακοί οργανισμοί στη νέα κοινωνία της γνώσης, καθώς παρέχουν ποικίλες πληροφορίες μέσω της ελεύθερης πρόσβασης. Έτσι, η βιβλιοθήκη με τις υπηρεσίες που παρέχει βοηθά στην επίτευξη των ανθρώπινων επιθυμιών για προσωπική ανάπτυξη. Στις υπηρεσίες αυτές θα αναφέραμε την ανάπτυξη και διατήρηση πολύ-θεματικής συλλογής, την παροχή βοήθειας στον εντοπισμό υλικού, την ανάπτυξη εργαλείων εύρεσης και εκμάθησης, την ανάπτυξη ειδικών συλλογών σε θεματικές περιοχές και τέλος τον εντοπισμό σημαντικών πληροφοριών στον παγκόσμιο ιστό. (Μπαλατζάρας, 2005, σ.83). Τέλος, οι βιβλιοθήκες με κοινές πρακτικές, όπως η δημιουργία δικτύων βιβλιοθηκών που παρέχουν πρόσβαση σε παγκόσμιες πηγές πληροφοριών, θα μπορούσαν να συμβάλουν ακόμη περισσότερο στην ανάπτυξη μιας Δημοκρατικής κοινωνίας.

2.3.3 ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ

Σε πολλές χώρες, οι καλά οργανωμένες βιβλιοθήκες, επιδιώκουν συνεργασίες με πολλούς εξωτερικούς φορείς – οργανισμούς. Με σχολεία συνεργάζονται τρεις βιβλιοθήκες της Δανίας. Οι τάξεις των σχολείων, κάθε δύο βδομάδες, έχουν τακτικές βιβλιοθήκες, από τις οποίες μπορούν να δανείζονται βιβλία και να παίρνουν μέρος σε δραστηριότητες και διαγωνισμούς. Με τοπικές ομάδες πολιτών συνεργάζεται η δημοτική βιβλιοθήκη της Φιλανδίας. Έχουν κατασκευάσει ένα διαδικτυακό λεωφορείο το οποίο μεταφέρουν σε διάφορες γειτονίες, προσπαθώντας να βοηθήσουν πολίτες που δε γνωρίζουν να χρησιμοποιούν ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Αυτή η προσπάθεια γίνεται για να μειωθεί το χάσμα μεταξύ των πολιτών στην κοινωνία της πληροφόρησης. Επίσης, με κέντρα εκπαίδευσης ενηλίκων συνεργάζονται στη Ρουμανία, όπου οργανώνουν εκπαιδευτική εβδομάδα-φεστιβάλ των δικών σου ευκαιριών, με σκοπό την προώθηση της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης. Με οργανισμούς τέχνης και πολιτισμού συνεργάζεται για παράδειγμα η Βουλγαρία. Δημιούργησε ένα θερινό εργαστήριο για ερασιτέχνες φωτογράφους, το οποίο ονόμασε «δημιουργοί της Βουλγαρικής Αναγέννησης». Ένας επαγγελματίας φωτογράφος τους μαθαίνει κάποια ειδικά προγράμματα στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Ακόμη, με οργανισμούς για άτομα με ειδικές ανάγκες συνεργάζεται η Δημόσια βιβλιοθήκη της Izola, στη Σλοβακία. Προσφέρουν αφήγηση ιστοριών στους χρήστες με ειδικές ανάγκες και διάφορες άλλες δραστηριότητες που διευρύνουν το διαπολιτισμικό διάλογο στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης. Το κοινό είναι χρήστες με ειδικές ανάγκες, ηλικιωμένοι και άτομα με προβλήματα όρασης. Τέλος, με κέντρα γλωσσών και πολιτισμού συνεργάζεται η βιβλιοθήκη της Βουλγαρίας, όπου πραγματοποιούν συναντήσεις, οι οποίες ονομάζονται «οι Ευρωπαίοι συζητούν». Οι συμμετέχοντες δανείζονται ένα ζωντανό συνεργάτη- ομιλητή, και συζητούν μαζί σε μια από τις επίσημες Ευρωπαϊκές γλώσσες. Τα άτομα αυτά ποικίλλουν σε ηλικία και επάγγελμα και έχουν ως μητρική γλώσσα μια από τις επίσημες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (Entitle, 2009)

2.4 ΓΕΝΙΚΑ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΟΥ

Στη σωστή διαχείριση της βιβλιοθήκης και στην ανάπτυξη της δια βίου μάθησης σ' αυτήν, σημαντικό ρόλο παίζουν οι βιβλιοθηκονόμοι. Οι βιβλιοθηκονόμοι, έχουν τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες έτσι ώστε να διαχειρίζονται σωστά τη λειτουργία της βιβλιοθήκης. Τα παραδοσιακά τους προσόντα δεν παύουν να ισχύουν στην «ψηφιακή» εποχή, αντιθέτως απλά προσαρμόζονται στα νέα δεδομένα. Οι γνώσεις που έχουν είναι απαραίτητες και για την ίδια τη βιβλιοθήκη, και για τους χρήστες, καθώς αποτελούν μια αξιόπιστη πηγή πληροφοριών. Η «ψηφιακή» εποχή συμπλήρωσε τα παραδοσιακά προσόντα- καθήκοντα με μια ποικιλία νέων καθηκόντων στους βιβλιοθηκονόμους, οι οποίοι κατανοούν και τις δυσκολίες που επιφέρει η νέα εποχή. (Γερόλιμος, 2008)

2.4.1 ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ- ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΟΥ

Το επάγγελμα του βιβλιοθηκονόμου, διαθέτει κάποια πλεονεκτήματα συγκριτικά με άλλα επαγγέλματα που ανήκουν στην πληροφοριακή αλυσίδα. Οι βιβλιοθηκονόμοι, είναι εκ φύσεως προσανατολισμένοι στην εξυπηρέτηση χρηστών. Γνωρίζουν πώς να ικανοποιούν και να καλύπτουν τις πληροφοριακές τους ανάγκες, προσφέροντας αξιόπιστες γνώσεις και πληροφορίες σε αυτούς. Γνωρίζουν, επίσης, πώς να αξιολογούν και να διακρίνουν τις έγκυρες πληροφορίες, καθώς το διαδίκτυο, παρέχει πληθώρα πληροφοριών που δεν είναι καλά οργανωμένες και είναι αναληθείς, και οι βιβλιοθηκονόμοι, ως γνώστες των πληροφοριών, τις ξεχωρίζουν. Στη συνέχεια, η εκπαίδευση χρηστών είναι απαραίτητη, καθώς οι βιβλιοθηκονόμοι είναι οι κατάλληλοι να μεταδώσουν τις γνώσεις τους. Οι χρήστες απευθύνονται σ' αυτούς έχοντας απορίες και φεύγουν έχοντας πληροφορίες, και γνωρίζοντας πώς να διακρίνουν τις σωστές πληροφορίες. Σε μια εποχή που τα πάντα γίνονται σε οικονομικές συναλλαγές, οι βιβλιοθηκονόμοι παρέχουν τις υπηρεσίες τους χωρίς οικονομικές ανταλλαγές. Ακολουθούν τις νέες εξελίξεις, ενημερώνονται συνεχώς και

προσπαθούν να μεταλαμπαδεύσουν τις γνώσεις τους στο δικό τους πλαίσιο. Τέλος, οι βιβλιοθηκονόμοι διατηρούν την προσωπική τους επαφή με τους χρήστες, κάτι που με την εξάπλωση των νέων τεχνολογιών είναι δύσκολο. Η ανθρώπινη επαφή κάνει πιο εύκολη και πιο κατανοητή τη μετάδοση των πληροφοριών στους χρήστες, και νιώθουν και πιο οικεία με τη βιβλιοθήκη.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν και τα μειονεκτήματα που προκύπτουν στο επάγγελμα του βιβλιοθηκονόμου. Ως πρώτο μειονέκτημα θα αναφέρουμε το αίσθημα της απειλής που νιώθουν από την εξάπλωση της τεχνολογίας, καθώς το επάγγελμα του βιβλιοθηκονόμου επισκιάζεται από αυτήν. Επίσης, μειονεκτούν και σε σχέση με άλλα επαγγέλματα που ασχολούνται με την πληροφόρηση, καθώς οι γνώσεις τους στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές υστερούν. Προσπαθούν να διευρύνουν όσο το δυνατόν τις γνώσεις τους στη χρήση των υπολογιστών και να αποκτήσουν περισσότερα τεχνικά προσόντα, τα οποία θα διευκολύνουν τους ίδιους και τους χρήστες (εκπαίδευση χρηστών). Η εμφάνιση του παγκόσμιου ιστού, έχει περιορίσει πολύ την αξία των βιβλιοθηκονόμων. Οι χρήστες μπορούν πλέον να βρίσκουν τις πληροφορίες που χρειάζονται ελεύθερα στο διαδίκτυο μέσα από τις διάφορες μηχανές αναζήτησης που υπάρχουν. Δεν ζητούν πλέον τη βοήθεια των βιβλιοθηκονόμων καθώς αρκούνται στις πληροφορίες που βρίσκουν στο διαδίκτυο μόνοι τους. Τέλος, οι γνώσεις των βιβλιοθηκονόμων δεν επαρκούν σε όλες τις περιπτώσεις που έχουν να αντιμετωπίσουν στη δουλεία τους. Μια συνεργασία με ειδικούς και με χρήστες με εξειδικευμένες γνώσεις θα βοηθούσε ιδιαίτερα στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν στο ψηφιακό περιβάλλον. (Γερόλιμος, 2008, σ.106- 108)

2.4.2 ΑΛΛΑΓΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΟΥ

Οι αλλαγές που συμβαίνουν στην κοινωνία, επηρεάζουν και το επάγγελμα του βιβλιοθηκονόμου, καθώς ο ρόλος του τροποποιείται στην προσπάθεια του να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα. Οι αλλαγές αυτές, ξεκινούν από την ραγδαία ανάπτυξη του διαδικτύου σε όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες και υπηρεσίες, αντικαθιστώντας το ανθρώπινο δυναμικό και τις δυνατότητες του. Οι χρήστες πλέον αυτοεξυπηρετούνται, θέτοντας τους εαυτούς τους σε μια πιθανή παραπληροφόρηση

από τις πηγές του διαδικτύου που δεν γνωρίζουν να χειρίζονται καλά. Οι υπηρεσίες της βιβλιοθήκης άλλαξαν, δίνοντας μεγαλύτερη σημασία στην εξυπηρέτηση χρηστών και στις συλλογές των τεκμηρίων. Με αυτόν τον τρόπο θέλουν να ικανοποιούν τις νέες ανάγκες που απέκτησαν οι χρήστες, όπως το ηλεκτρονικό εμπόριο. Οι νέες νοοτροπίες που αποκτούν, δημιουργούν νέες βάσεις συνεργασίας με τους χρήστες.

Στη συνεργασία αυτή, οι βιβλιοθηκονόμοι ανέπτυξαν νέες μεθόδους αναζήτησης και αξιοποίησης των πληροφοριών, καθώς οι χρήστες έπαψαν να ζητούν τη βοήθεια τους. Η ανάπτυξη του παγκόσμιου ιστού, τους δίνει την δυνατότητα να είναι και εκπαιδευτές όχι μόνο όσων επισκέπτονται τη βιβλιοθήκη, αλλά και σε όσους έχουν την επιθυμία να εμπλακούν σε μια εκπαιδευτική διαδικασία. Οι χρήστες θέλουν συνεχώς να ενημερώνονται και να κατανοούν τα νέα εκπαιδευτικά συστήματα και δεδομένα, πράγμα που θέτει τους βιβλιοθηκονόμους σε μια συνεχή μάθηση και εξέλιξη των γνώσεών τους. Τα νέα συστήματα πολλές φορές είναι άγνωστα και στους ίδιους τους βιβλιοθηκονόμους, πράγμα που τους αναγκάζει να διευρύνουν συνεχώς τους γνωστικούς τους ορίζοντες. Όλες αυτές οι νέες πληροφορίες δημιουργούν και ένα είδος συνεργασίας ανάμεσα στους βιβλιοθηκονόμους και επαγγελματίες άλλων επιστημών. Στην προσπάθειά τους να προλάβουν όλες τις αλλαγές που συμβαίνουν, οι συνεργασίες με διάφορες επαγγελματικές ομάδες είναι αναπόφευκτη. Έτσι, ο βιβλιοθηκονόμος, είναι πάντα ενημερωμένος και γνώστης των σωστών πληροφοριών που παρέχει στους χρήστες. (Γερόλιμος, 2008)

Καθώς η παραδοσιακή βιβλιοθήκη μετατρέπεται σε ψηφιακή, έτσι και οι βιβλιοθηκονόμοι προσπαθούν να ανταπεξέλθουν στις νέες καταστάσεις. Θα πρέπει πλέον να χειρίζονται τα ηλεκτρονικά μέσα σαν επαγγελματίες και να συνδέονται κατευθείαν σε βάσεις δεδομένων, προσφέροντας στους χρήστες απευθείας πρόσβαση σε αυτές. Ο σκοπός του ψηφιακού βιβλιοθηκονόμου, δεν είναι μόνο να έχει πρόσβαση σε όλες τις πληροφορίες που χρειάζεται ο χρήστης, αλλά κυρίως να δημιουργήσει ένα είδος επικοινωνίας για τη μετάδοση της ψηφιακής γνώσης. (Παπαδόπουλος, 2008)

2.4.3 ΝΕΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ- ΝΕΟΣ ΡΟΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΟΥ

Οι νέες δεξιότητες, τις οποίες αποκτούν οι βιβλιοθηκονόμοι, χωρίζονται σε δύο κατηγορίες: τις τεχνικές δεξιότητες και την ανάπτυξη δεξιοτήτων σε άλλες περιοχές. Στις τεχνικές δεξιότητες ανήκουν οι δεξιότητες που πρέπει να έχει στην τεχνολογία της πληροφόρησης η αξιολόγηση πηγών που παρέχουν πληροφορίες, καθώς θα πρέπει οι πληροφορίες που μεταδίδουν να είναι σωστές, η αξιολόγηση και οργάνωση ψηφιακών πληροφοριών και, τέλος, ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη εύχρηστων ιστοσελίδων. Στην κατηγορία της ανάπτυξης δεξιοτήτων σε άλλες περιοχές ανήκουν οι κατηγορίες της διαχείρισης πληροφοριών, της ομαδικής εργασίας δηλαδή πώς να χειριστούν κάποιες ομάδες εργασίας, της συνεργασίας της βιβλιοθήκης που εργάζονται με άλλες βιβλιοθήκες, της συνεχούς εκπαίδευσης των βιβλιοθηκονόμων και τέλος της ανάπτυξης της εσωτερικής πολιτικής της βιβλιοθήκης. (Ζαφειρίου, Σιάτρη, Γαρουφάλλου, 2008, σ.8)

Ο ρόλος των βιβλιοθηκονόμων είναι απαιτητικός και σημαντικός καθώς πρέπει να συλλέγουν, να αξιολογούν και να παρέχουν πρόσβαση στην πληροφορία. Οι ανάγκες των χρηστών, θα πρέπει να καλύπτονται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο και όσο το δυνατό πιο εύκολα. Ακόμη και οι χρήστες εξ' αποστάσεως, θα πρέπει να ικανοποιούνται, γι' αυτό το λόγο θα ήταν ωφέλιμο να δημιουργήσουν νέες ηλεκτρονικές υπηρεσίες, ώστε να καλύπτουν τις ανάγκες τους (αυτών). (Κόκκινος, 2005)

Στην αναφορά των Clark και Store στον Κόκκينو (2005), επισημαίνεται πως η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση δίνει τη δυνατότητα στους βιβλιοθηκονόμους να βοηθούν τους συγγραφείς να χρησιμοποιούν την κατάλληλη βιβλιογραφία και τις κατάλληλες πηγές από το διαδίκτυο, να συμβουλεύουν τους χρήστες για τις ηλεκτρονικές πηγές που μπορούν να έχουν πρόσβαση, να προσφέρουν προγράμματα πληροφοριακής παιδείας, να παρέχουν πληροφόρηση για τα διάφορα είδη μαθησιακών πηγών και τέλος να επιβεβαιώσουν ότι οι βιβλιοθηκονόμοι γνωρίζουν καλά το νέο υλικό και τους τρόπους μετάδοσης του. (Κόκκινος, 2005, σ.8)

2.5 ΕΡΕΥΝΕΣ

2.5.1 ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΟΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΧΩΡΟ

Το Entitle (2008), σε μια προσπάθεια να ερευνήσει τις βιβλιοθήκες σε σχέση με τη δια βίου μάθηση, πραγματοποίησε μια έρευνα σε κάποιες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι ερωτήσεις που κλήθηκαν να απαντήσουν ήταν οι ακόλουθες:

- i. Να περιγράψουν κάποια συγκεκριμένη πολιτική στη χώρα τους σε εθνικό ή κοινοτικό επίπεδο που να έχει σχέση με την προώθηση της γνώσης στις δημοτικές βιβλιοθήκες.
- ii. Να αναφέρουν ποια διαφορά έχουν κάνει αυτές οι στρατηγικές στην τακτική και στις υπηρεσίες που οι δημόσιες υπηρεσίες προσφέρουν.
- iii. Να κατηγοριοποιήσουν τους τύπους των υπηρεσιών γνώσεις που προσφέρουν οι βιβλιοθήκες και σε ποιους (π.χ. ενήλικες, παιδιά). Τι υλικά μάθησης χρησιμοποιούνται.
- iv. Να περιγράψουν δέκα περιπτώσεις όπου οι δημοτικές βιβλιοθήκες έχουν επιτυχώς εισαγάγει υπηρεσίες γνώσης.

Οι ερωτήσεις ήταν ίδιες σε όλες τις χώρες. Από τις απαντήσεις τους καταλήξαμε συνοπτικά στα ακόλουθα συμπεράσματα.

Στην *Αυστρία*, δεν υπάρχει κάποιος νόμος που να παρέχει πρότυπα για τα κτήρια, τον εξοπλισμό και το προσωπικό των βιβλιοθηκών. Η συντήρησή τους γίνεται από εθελοντές, από την εκκλησία κι από τις κοινότητες, οι οποίοι μοιράζονται και τις δαπάνες της. Η εκπαίδευση και η τεχνολογία υποστηρίζονται από το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Εκπαίδευσης, Τεχνών και Πολιτισμού. Τα νέα επιτεύγματα της βιβλιοθήκης διαδίδονται μέσω του BVOE (Büchereiverband Österreichs, the umbrella organization of public libraries) με περιοδικά, ενημερωτικά δελτία, βιβλιάρια και τις καταρτίσεις των βιβλιοθηκονόμων. Η μεγαλύτερη διαφήμιση γίνεται μέσω του φεστιβάλ Oesterreich Liesto, Treffpunkt Bibliothek. Το φεστιβάλ περιλαμβάνει αναγνώσεις, εργαστήρια και μεγάλη εκστρατεία με αφίσες, διαφημίσεις σε

τηλεόραση κι εφημερίδες. Λαμβάνουν μέρος διεθνείς προσωπικότητες της χώρας όπου προωθούν την ανάγνωση, τις δημόσιες βιβλιοθήκες και τη δια βίου μάθηση. Δέκα χιλιάδες βιβλιοθηκονόμοι βλέπουν ως καθήκον τους να συλλέξουν και να οργανώσουν τις πληροφορίες για να είναι διαθέσιμες για το κοινό. Η βιβλιοθήκη λειτουργεί ως κέντρο πολιτισμού, εκπαίδευσης και κοινωνικής ολοκλήρωσης, προσφέρουν μαθήματα γλώσσας σε μετανάστες και νεοφερμένους. Η δια βίου μάθηση και τα πολιτιστικά κέντρα έχουν αυξηθεί. Οι μεγαλύτερες βιβλιοθήκες απέκτησαν προγράμματα μαθημάτων για τον υπολογιστή και τη χρήση του διαδικτύου, καθώς και προγράμματα προώθησης αναγνωστικού κοινού για τα παιδιά. Επίσης, δίνεται μεγάλη έμφαση στη διαμόρφωση των συνεργασιών με τη δια βίου μάθηση και τα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Πρόσθετες μορφές ανεφοδιασμού έχουν αναπτυχθεί με τις βιβλιοθήκες των φυλακών, όπου φέρουν βιβλία στους ανθρώπους για να βοηθούν περιθωριοποιημένες ομάδες. Ανάμεσα στις υπηρεσίες που έχουν εισαγάγει είναι οι γλωσσικές κατηγορίες, η προγύμναση με επαγγελματίες εκπαιδευτές, η χρήση υλικών όπως κασέτες μουσικής και μαγνητοταινίες, η παροχή εκατόν τριάντα ηλεκτρονικών υπολογιστών για τους αρχάριους, η εκμάθηση του διαδικτύου, η συνεργασία με το κέντρο Dschungel Wien- εκπαίδευση ενηλίκων, η μετα-δευτεροβάθμια εκπαίδευση ενηλίκων, ο ελεύθερος δανεισμός και, τέλος, η υποστήριξη εργασίας.

Στην **Βουλγαρία** την ευθύνη για την οργάνωση και το συντονισμό των βιβλιοθηκών, την έχει αναλάβει το Υπουργείο Πολιτισμού. Λόγω έλλειψης των εθνικών προτύπων, το δίκτυο δημόσιων βιβλιοθηκών δεν είναι ομοιογενές, έχουν χωρίσει τις βιβλιοθήκες σε δύο ομάδες. Η πρώτη αφορά τις μεγάλες πόλεις που λειτουργούν περιφερειακές βιβλιοθήκες. Προσπαθούν να εκσυγχρονιστούν και να ακολουθήσουν τις τεχνολογικές προόδους, αναπτύσσοντας προγράμματα σύμφωνα με τις ανάγκες του κοινού που εξυπηρετούν. Η δεύτερη ομάδα, περιλαμβάνει λιγότερο αναπτυγμένες, από επαγγελματικής άποψης, βιβλιοθήκες. Το Υπουργείο Παιδείας κάνει συμβούλιο μια φορά το χρόνο σχετικά με τα προγράμματα εργασίας και κοινωνικής πολιτικής που στόχος τους είναι να προάγει τη δια βίου μάθηση στο περιφερειακό επίπεδο μέσω σεμιναρίων. Οι δημοτικές βιβλιοθήκες δεν αναγνωρίζονται ως βασικός φορέας στη διαδικασία δια βίου μάθησης από την κυβέρνηση. Υπάρχουν διάφορα προβλήματα, όπως ανεπαρκής χρηματοδότηση, ανεπαρκές προσωπικό, παλιά κτήρια και τέλος

έλλειψη κατάλληλου εξοπλισμού- υλικού. Το Υπουργείο Πολιτισμού στην προσπάθεια του να ανανεώσει τις συλλογές των βιβλιοθηκών με νέα βιβλία εφάρμοσε ένα νέο πρόγραμμα «βουλγαρικές βιβλιοθήκες- σύγχρονα κέντρα για την πληροφόρηση και την ανάγνωση». Σε συνεργασία με το ULISO, το οποίο είναι ένα κέντρο για τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση, προσφέρονται μαθήματα για τις νέες τεχνολογίες, τη χρήση του διαδικτύου και την πρόσβαση σε βάσεις δεδομένων. Εθνικό γεγονός, αποτελεί ο εθνικός μαραθώνιος της ανάγνωσης που υποστηρίζεται από το ULISO. Επίσης, το ULISO υποστηρίζει και το πρόγραμμα «πρόσβαση στις ηλεκτρονικές πληροφορίες για τα άτομα με ειδικές ανάγκες στις βουλγαρικές βιβλιοθήκες», στο οποίο συνεργάζεται με δασκάλους ή άλλους ειδικούς στην παιδαγωγική. Τέλος, ανάμεσα στις υπηρεσίες που έχουν εισαγάγει επιτυχώς θα αναφέρουμε και τις αναγνώσεις, οι οποίες υποστηρίζουν τη μελέτη της λογοτεχνίας, τα μαθήματα για τη χρήση του διαδικτύου, το εργαστήριο τέχνης για τα παιδιά, την έκθεση φιλανθρωπίας, όπου τα χρήματα δίνονται στα άστεγα παιδιά, το θερινό εργαστήριο για τους ερασιτέχνες φωτογράφους, την ώρα παραμυθιών και το λογοτεχνικό στούντιο.

Στη *Δανία*, ο νόμος σχετικά με τις υπηρεσίες των βιβλιοθηκών θεσπίστηκε από το Κοινοβούλιο το 2000. Σκοπός του είναι να δημιουργήσει μια υβριδική βιβλιοθήκη δικτύωσης. Η χρήση της Εθνικής Στρατηγικής προορίζεται για να βοηθήσει έναν νέο και δημιουργικό ρόλο για τις βιβλιοθήκες στον ψηφιακό κόσμο. Οι βιβλιοθήκες πρέπει να εξελιχθούν σε κέντρα εκμάθησης που εστιάζουν στις ανάγκες των χρηστών. Γίνονται μεγάλες προσπάθειες να αυξηθεί η χρήση της ηλεκτρονικής εκμάθησης (e- learning), προκειμένου να αναβαθμιστεί και το επίπεδο γνώσης των χρηστών. Η στρατηγική απευθύνεται κυρίως σε νέους, σε ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, σε υπαλλήλους του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα και σε πολίτες, προκειμένου να υποστηριχθεί ο κάθε πολίτης που μαθαίνει. Επιπλέον, εφαρμόζουν ένα σχέδιο, το οποίο επικαλείται τον πολιτισμό και την οικογένεια και προσπαθούν να μυήσουν τα παιδιά προς την τέχνη και τον πολιτισμό. Όσον αφορά την πολιτική που χρησιμοποιεί η βιβλιοθήκη, υποστηρίζει τη δια βίου μάθηση του ατόμου. Αυτή η πολιτική βασίζεται στα ακόλουθα κύρια σημεία: πως η βιβλιοθήκη πρέπει να βοηθά τους σπουδαστές- εκπαιδευτική βιβλιοθήκη, πως πρέπει να αναπτύξει τις δεξιότητες ανάγνωσης που διαθέτει, ώστε να λειτουργεί και ως θεραπευτική σε περιπτώσεις δυσλεξίας και τέλος να αναπτύξει στους χρήστες την ικανότητα της αναζήτησης

πληροφοριών. Η στρατηγική της Δανίας για τη δια βίου μάθηση είναι αποτέλεσμα αιτήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και καλύπτει όλους τους τύπους εκπαίδευσης, εκμάθησης και αναβάθμισης δεξιοτήτων. Όλες οι δημόσιες βιβλιοθήκες πρέπει να καλύπτουν την κατάρτιση της έρευνας στο διαδίκτυο, της ψηφιακής αυτοεξυπηρέτησης, τη χρήση των βάσεων δεδομένων, καθώς επίσης και τη χρήση των ανοιχτών μαθησιακών περιβαλλόντων. Οι δημόσιες βιβλιοθήκες της χώρας, επεκτείνονται συνεχώς, εξελίσσοντας τις υπηρεσίες τους, βάσει των νέων τεχνολογιών. Προσπαθούν να προωθήσουν την ανάγνωση των παιδιών με οικονομική ενίσχυση από τη χώρα. Τα παιδιά επιλέγουν τα βιβλία που θέλουν να διαβάσουν και να συζητήσουν. Ακόμη, ένα άλλο τρέχον πρόγραμμα, είναι και το θερινό σχολείο, που ενθαρρύνει τα παιδιά ηλικίας 18 έως 24 για να διαβάσουν πέντε βιβλία στις καλοκαιρινές τους διακοπές, να τα κάνουν περίληψη και να λάβουν ένα βιβλίο για βραβείο. Για τους ενήλικες χρήστες υπάρχει το πρόγραμμα «biblioteksvagten.dk», το οποίο τους προσφέρει «ένα βιβλιοθηκονόμο σε απευθείας σύνδεση». Εδώ οι χρήστες μπορούν να θέσουν τις ερωτήσεις τους στις ώρες λειτουργίας της βιβλιοθήκης, και να λάβουν τις απαντήσεις από τους βιβλιοθηκονόμους. Οι υπάλληλοι της βιβλιοθήκης, παρακολουθούν κάποια μαθήματα προκειμένου να είναι κατάλληλοι για την εκάστοτε θέση. Η ανάπτυξη της ικανότητας των χρηστών, είναι ένα εκτιμημένο ζήτημα στις βιβλιοθήκες της Δανίας, σε συνδυασμό με τη χρήση των τεχνολογικών πληροφοριών. Αυτός ο συνδυασμός, έχει επιφέρει μια αυξημένη ανάγκη σχετικά με τα προσόντα των βιβλιοθηκονόμων. Επομένως, η δια βίου μάθηση δεν αφορά μόνο τους χρήστες, αλλά και το ίδιο το προσωπικό της βιβλιοθήκης. Κάθε έτος πραγματοποιούνται σεμινάρια για την ανάπτυξη των ειδικοτήτων του προσωπικού της βιβλιοθήκης. Ανάμεσα στις υπηρεσίες που επιτυχώς έχουν εισαγάγει οι βιβλιοθήκες της Δανίας ανήκουν η εισαγωγή στο webmail, weblog, τα e- books, οι online φωτογραφίες, υπηρεσίες παιδιών και νέων με lego και εκμάθηση τεχνολογικών προγραμμάτων, εισαγωγές διαδικτύου, μουσική δικτύου, ψηφιακή αυτοεξυπηρέτηση, συνδυασμένη μάθηση με Moodle LMS, υπηρεσίες e- learning και τέλος ανάκτηση και μεταβίβαση ηλεκτρονικών πληροφοριών.

Στην *Μάλτα*, οι βιβλιοθήκες στεγάζονται στα πολιτιστικά κέντρα και παρέχουν εκπαιδευτικές υπηρεσίες, όπως σειρά μαθημάτων στις παραδοσιακές τέχνες, στις τεχνολογίες πληροφόρησης και σε λογοτεχνικά προγράμματα. Με τη στέγαση των βιβλιοθηκών στα πολιτιστικά κέντρα, το κοινό έχει ευκολότερη πρόσβαση στις

εγκαταστάσεις της. Οι βιβλιοθήκες περιλαμβάνουν αφηγήσεις ιστοριών, που στοχεύουν στη φαντασία και τη δημιουργικότητα των παιδιών ηλικίας 4 έως 7 ετών και βασική εκπαίδευση παιδιών ηλικίας 8 έως 10 ετών «Kemm Innobb Naqra», όπου τα παιδιά συμμετέχουν σε συζητήσεις, σε αφηγήσεις ιστοριών και σε διαγωνισμούς γνώσεων. Επιπλέον, μια ομάδα γονέων βοηθάει στις υπηρεσίες της βιβλιοθήκης. Η ομάδα αυτή ονομάζεται Tagana Nitkellnu Magakom. Επίσης, υπάρχουν και ειδικευμένες υπηρεσίες για τους ανθρώπους με ιδιαίτερες ανάγκες και παιδιά με δυσκολίες ανάγνωσης, όπου βοηθούν και τα παιδιά της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Από τις υπηρεσίες που εισήγαγε η βιβλιοθήκη της Μάλτας, θα αναφέραμε τον δανεισμό βιβλίων, την αφήγηση ιστορίας, πολυμέσα για τα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες, υπηρεσίες διαδικτύου, δανεισμό DVD, μαθήματα τεχνολογικής πληροφόρησης, σειρά ιταλικών μαθημάτων και τέλος οπτικοακουστικές υπηρεσίες.

Στην *Τσεχία*, δεν υπάρχει κανένας νόμος που να αναφέρεται στη δια βίου μάθηση ή στην εκμάθηση ενηλίκων. Θεωρώντας τη δια βίου μάθηση ως μάθηση σε όλη τη διάρκεια της ζωής, εξετάζουν την εκπαίδευση στους τύπους των σχολείων αλλά και την τριτοβάθμια εκπαίδευση που μπορεί να ακολουθήσει κανείς. Η στρατηγική σχετικά με τη δια βίου μάθηση στηρίζεται σε τρία εργαλεία που παρέχουν οι βιβλιοθήκες, στο πανεπιστήμιο ελεύθερου χρόνου, στο πανεπιστήμιο τρίτης ηλικίας και στο κέντρο εκπαιδευτικών πληροφοριών. Κάθε βιβλιοθήκη στην Τσεχία παρέχει εκπαιδευτικές σειρές μαθημάτων στο κοινό. Τα μαθήματα αυτά εστιάζουν κυρίως στην βασική εκπαίδευση υπολογιστών και πληροφοριών. Τα μαθήματα γίνονται κυρίως για την επανένταξη ατόμων, όπως των ανέργων, των γυναικών με άδεια μητρότητας και των αναπήρων. Επίσης, το πρόγραμμα «διαδίκτυο για τις βιβλιοθήκες» παρέχει σύνδεση σε όλες τις δημόσιες βιβλιοθήκες, δύομισι χιλιάδες βιβλιοθήκες έχουν σύνδεση στο διαδίκτυο. Οι δραστηριότητες που πραγματοποιούνται ποικίλουν ανάλογα με το κοινό. Σαράντα ώρες μαθημάτων για τη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή, διαδικτύου και ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, καθώς και μαθήματα για την αναζήτηση πληροφοριών στο διαδίκτυο και την επικοινωνία μέσω Skype πραγματοποιούνται στις βιβλιοθήκες. Επίσης, υπάρχουν και δραστηριότητες για την εξοικονόμηση του ελεύθερου χρόνου, όπως παιχνίδια και εργασίες. Τέλος, διατίθενται και υπηρεσίες όπως το διαδίκτυο σε ηλικιωμένους ανθρώπους, ιστορία και ανάπτυξη των βιβλιοθηκών, διαπολιτισμικός διάλογος, σύγχρονη λογοτεχνία, ψυχολογία και φιλοσοφία (όπου παραδίδονται μαθήματα).

Στο *Ηνωμένο Βασίλειο*, η στρατηγική που ακολουθούν προωθεί την ανάγνωση στα σχολεία. Αυτή η στρατηγική δε στοχεύει αποκλειστικά στις βιβλιοθήκες, απλά τις καθιστά ως βασικό συνεργάτη. Ιδιαίτερη έμφαση έχει δοθεί σε αυτήν την συνεργασία, καθώς προάγει προγράμματα ανάγνωσης για τα παιδιά και προσκλήσεις θερινής ανάγνωσης. Αναφέροντας τις υπηρεσίες των βιβλιοθηκών, στην πρώτη θέση θα τοποθετούσαμε την κοινοτική πρόσβαση στη δια βίου μάθηση, όπου οι βιβλιοθήκες την υποστηρίζουν ιδιαίτερα. Επίσης, έχουν εισαγάγει πρόγραμμα χαρτογράφησης για τους ενήλικες και πρόγραμμα εκπαίδευσης ενηλίκων. Τέλος, τα βιβλία για τα μωρά και η έκθεση επιχειρηματικού προγράμματος για τους νέους, έχουν εξίσου υποστηριχθεί.

Στη *Ρουμανία*, το 2002 θεσπίστηκε ο νόμος των βιβλιοθηκών, ο οποίος ενισχύει το ρόλο τους στις πληροφορίες και στη μακροχρόνια εκπαίδευση χρηστών. Μεταξύ 2004- 2007 η εθνική επιτροπή διαμόρφωσε την εθνική στρατηγική που αφορά στην ανάπτυξη των δημόσιων βιβλιοθηκών και στοχεύει σε νέες υπηρεσίες για τα παιδιά και στην εκπαίδευση ενηλίκων. Η συνεργασία μεταξύ βιβλιοθηκών και σχολείων αποτελεί παράδοση στη Ρουμανία. Ο νόμος της εκπαίδευσης περιλαμβάνει εκτός διδακτέας ύλης δραστηριότητες. Οι βιβλιοθήκες παρέχουν διάφορες υπηρεσίες γνώσης σε όλες τις ομάδες χρηστών. Για τα παιδιά παρέχουν επισκέψεις στη βιβλιοθήκη, προώθηση της ανάγνωσης, θεματικές δραστηριότητες ανά ομάδες ηλικιών, μαθήματα για την εκμάθηση ξένων γλωσσών και χρήση του διαδικτύου. Για τους νέους ενήλικες παρέχουν παρουσιάσεις νέων βιβλίων ή συλλογών βιβλίων, εργαστήρια από ειδικούς του κάθε τομέα, συνεδριάσεις με τους ρουμάνους συγγραφείς, μαθήματα τεχνών, πρακτικές δραστηριότητες για την προετοιμασία μελλοντικών βιβλιοθηκονόμων και τέλος μαθήματα νέων τεχνολογιών και διαδικτύου. Για τις ομάδες μειονοτήτων, υπάρχουν υπηρεσίες όπως τα μαθήματα νέων τεχνολογιών, οι αναγνώσεις, οι συνεδριάσεις συγγραφέων βιβλίων και μαθήματα ζωγραφικής. Αυτές όλες οι υπηρεσίες συνήθως πραγματοποιούνται σε συνεργασία με άλλους οργανισμούς. Ανάμεσα στις νέες υπηρεσίες της βιβλιοθήκης της Ρουμανίας θα αναφέραμε το φεστιβάλ ευκαιριών, που στοχεύει στην προώθηση την συνεχιζόμενη εκπαίδευσης και στη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και κυβερνητικών οργανισμών σε εθνικό και τοπικό δίκτυο.

Στην **Ουγγαρία**, υπάρχει συνεργασία με λογοτεχνικές οργανώσεις και με τους δημιουργούς του προγράμματος Sulinet για την ανάπτυξη της παιδικής νοημοσύνης. Οι σχολικές βιβλιοθήκες προσπαθούν να ενισχύσουν το ρόλο τους και τον εξοπλισμό τους προκειμένου να ικανοποιήσουν όσο καλύτερα μπορούν τις ανάγκες των παιδιών. Όσον αφορά τους ενήλικες, η στρατηγική των τεχνολογικών πληροφοριών τους παρέχει υπηρεσίες και μαθήματα υπολογιστών και διαδικτύου. Επίσης, οι δημόσιες βιβλιοθήκες, προσπαθούν να παρέχουν νέες υπηρεσίες και να αυξήσουν τις δραστηριότητες εκμάθησης, αναπτύσσοντας ένα συλλογικό πνεύμα ανάμεσα στους χρήστες. Οι συνεργασίες με άλλους εκπαιδευτικούς οργανισμούς αποδεικνύονται ευεργετικές καθώς βοηθούν στην εκμάθηση και στη χρήση των πηγών πληροφόρησης, παρέχοντας πτυχία ECDL. Το νέο πρόγραμμα ανάπτυξης της Ουγγαρίας (Portal) προωθεί την ψηφιακή αλλαγή. Οι δημόσιες βιβλιοθήκες επέλεξαν την πολιτική των κοινών καταλόγων και των υπηρεσιών Cupertino. Οι βιβλιοθηκονόμοι προσπάθησαν να δημιουργήσουν ένα παθητικό σύστημα υπηρεσιών στοχεύοντας στις ιδιαίτερες ικανότητες και δεξιότητες των χρηστών. Αυτός ο στόχος υποστηρίχθηκε από διάφορα εθνικά προγράμματα. Κάποιες από τις υπηρεσίες που προσφέρονται από τις βιβλιοθήκες είναι η εκμάθηση των web υπηρεσιών, η πρόσβαση σε βάσεις δεδομένων, τα κέντρα συνεχούς επιμόρφωσης, η εκπαίδευση χρηστών για σωστή αναζήτηση πληροφοριών και τέλος ο ειδικός εξοπλισμός για άτομα με ειδικές ανάγκες.

Στη **Φιλανδία**, υπάρχει ο νόμος των βιβλιοθηκών, ο οποίος έχει κάποια εμφανή σημεία αναφοράς, όπως: η βιβλιοθήκη κι οι υπηρεσίες της είναι τοπική ευθύνη, η βιβλιοθήκη είναι δημοτική υπηρεσία, ο δανεισμός των βιβλίων στους χρήστες είναι δωρεάν και τέλος πρέπει να διαθέτουν έναν ικανοποιητικό αριθμό βιβλιοθηκονόμων. Η στρατηγική που αποφάσισαν να ακολουθήσουν το 2010, υπογραμμίζεται με την επίτευξη της συνεργασίας μεταξύ των δήμων, για καλύτερα αποτελέσματα. Η ανάπτυξη της βιβλιοθήκης σε ένα ισχυρό κέντρο πληροφοριών και πολιτισμού ήταν ο κεντρικός άξονας της στρατηγικής αυτής. Εν ολίγοις, η στρατηγική αναφέρεται σε ένα εθνικό όραμα σχετικά με την κοινωνία των πληροφοριών που θέλουν στη Φιλανδία. Επίσης, υπάρχει και το εθνικό πρόγραμμα σπουδών σχετικά με τη βασική εκπαίδευση και αναφέρει πως όλα τα παιδιά είναι ισάξια στις ευκαιρίες για διάβασμα, παρέχοντας τους τις δυνατότητες ανεξάρτητα από την κατοικία τους, τη γλώσσα ή την οικονομική τους κατάσταση. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται επίσης, στην ανάπτυξη

των τεχνολογιών και ηλεκτρονικών υλικών. Οι δημοτικές βιβλιοθήκες συμμετέχουν ενεργά στην ψηφιακή επανάσταση. Το Υπουργείο Παιδείας είναι ένας από τους σημαντικότερους οργανισμούς κυβέρνησης των δημοσίων βιβλιοθηκών και αναπτύσσει τους όρους για την εκπαίδευση, την τεχνογνωσία, τη δια βίου μάθηση και την ευημερία των πολιτών. Κατά τη διάρκεια των προηγούμενων δέκα ετών οι βιβλιοθήκες έχουν καταβάλλει προσπάθειες για την ανάπτυξη των εικονικών υπηρεσιών και των νέων δραστηριοτήτων. Σήμερα εννιά στις δέκα βιβλιοθήκες προσφέρουν πρόσβαση στο διαδίκτυο και σχεδόν όλες δωρεάν. Η χρήση των ηλεκτρονικών μέσων αυξάνεται καθώς η ζήτηση όλο και μεγαλώνει. Η συνεργασία μεταξύ των δημοσίων βιβλιοθηκών, των ερευνητικών βιβλιοθηκών, των ειδικών βιβλιοθηκών και των σχολικών βιβλιοθηκών είναι ένας βασικός παράγοντας των αλλαγών που πραγματοποιούνται. Οι βιβλιοθήκες έχουν πάρει οι ίδιες την ευθύνη για τη δια βίου μάθηση, ακόμη και αν δεν υπάρχει πολιτική ευθύνη. Η προώθηση της ανάγνωσης στην Φιλανδία, έχει πολλές μορφές, όπως αφηγήσεις ιστοριών και κύκλους βιβλίων. Ακόμη, μερικές βιβλιοθήκες προσφέρουν οδηγίες χρήσης του διαδικτύου, οδηγίες ανάκτησης πληροφοριών και χρήση των πληροφοριών. Η Φιλανδία είναι μια χώρα με τα μεγαλύτερα ποσοστά χρήσης υπολογιστών και διαδικτύου. Η δημοσίευση των καταλόγων με τα βιβλία της βιβλιοθήκης στις αρχικές σελίδες των βιβλιοθηκών, είναι μια υπηρεσία που διευκολύνει πολύ τους χρήστες κατά την εύρεση υλικού. Ανάμεσα στις πιο ενδιαφέρουσες υπηρεσίες της βιβλιοθήκης είναι η εκμάθηση νέων τεχνολογιών και διαδικτύου, η λογοτεχνία για παιδιά, ο εντοπισμός νέων πληροφοριών στο διαδίκτυο, η παρουσίαση web 2.0, το πρόγραμμα των μεταναστών για την εκμάθηση της γλώσσας και τέλος το διαδικτυακό λεωφορείο, το οποίο στοχεύει στην παροχή πληροφοριών σε όλη την κοινωνία.

Στην **Ελλάδα** το Υπουργείο Παιδείας, Δια βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων και το Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας είναι αρμόδιοι για την εφαρμογή των πολιτικών της δια βίου μάθησης. Οι στρατηγικές που ακολουθούνται έχουν ενσωματωθεί στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα μέσω προγράμματος ΕΠΕΑΕΚ (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης). Η γενική γραμματεία δια βίου μάθησης είναι η αρμόδια για το σχέδιο και το συντονισμό της εκπαίδευσης ενηλίκων και δια βίου μάθησης. Ένα αξιόπιστο σύστημα δημιουργείται για τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, το οποίο παράγει μια

πλατφόρμα βάσει της οποίας η εκπαίδευση και δια βίου μάθηση μπορούν να εφαρμοστούν. Το Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων ίδρυσε σαράντα πέντε κέντρα πληροφόρησης στις δημόσιες βιβλιοθήκες, τα οποία στοχεύουν στην πρόσβαση των νέων τεχνολογιών, στην πρόσβαση του διαδικτύου, στην παροχή OPAC (Online Public Access Catalog) καταλόγων βιβλιοθηκών, στις βάσεις δεδομένων και στις ψηφιακές βιβλιοθήκες. Πολλές φορές οι βιβλιοθήκες χρησιμοποιούν αυτά τα κέντρα προκειμένου να προσφέρουν τα προγράμματα βασικής εκπαίδευσης και εκπαίδευσης ενηλίκων που περιλαμβάνουν οι δημόσιες βιβλιοθήκες. Τα Κ.Ε.Ε. (Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων), είναι αρμόδια για τον συντονισμό των προγραμμάτων που προωθούν τη δια βίου μάθηση και τη συνεργασία με τους τοπικούς οργανισμούς. Οι θεματικές περιοχές τις οποίες καλύπτουν τα προγράμματα αυτά είναι η βασική εκπαίδευση, η οικογενειακή εκπαίδευση, οι μαθηματικές γνώσεις, οι γνώσεις νέων τεχνολογιών και τέλος η διαχείριση του ελεύθερου χρόνου. Τα πανεπιστήμια και τεχνολογικά ιδρύματα μπορούν να καθιερωθούν ως εκπαιδευτικά όργανα, καθώς προορίζονται για να διευρύνουν και να εμπλουτίσουν τη γνώση των ενηλίκων και να προωθήσουν τη δια βίου μάθηση. Επίσης, τα σχολεία δεύτερης ευκαιρίας μειώνουν τον αναλφαβητισμό των ενηλίκων. Υπάρχει και το πρόγραμμα εκπαίδευσης γονέων, που στοχεύει στην εξοικείωση των γονέων με τα ψυχολογικά και παιδαγωγικά ζητήματα που αντιμετωπίζουν οι έφηβοι. Οι προσπάθειες των παιδιών να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις του σχολείου και η συνεργασία τους με τους δασκάλους τους δημιουργούν επιπρόσθετα προβλήματα. Στα πλαίσια του εθνικού συστήματος έχει ιδρυθεί η Οργάνωση Ελληνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (ΟΕΕΚ). Στην Ελλάδα, έχει δημιουργηθεί και το Ν.Ε.Λ.Ε. (Νομαρχιακή Επιτροπή Λαϊκής Επιμόρφωσης) που είναι νομαρχιακές επιτροπές πινάκων για την εκπαίδευση ενηλίκων και υπάρχουν πενήντα μία νομαρχιακές επιτροπές λαϊκής επιμόρφωσης στην Ελλάδα. Μια ακόμη ευκαιρία στη δια βίου μάθηση προσφέρει το ανοιχτό πανεπιστήμιο για την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση που επιθυμούν να συμμετάσχουν άτομα όλων των ηλικιών. Ανάμεσα στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ελληνικές βιβλιοθήκες είναι η αβέβαιη και περιορισμένη χρηματοδότηση, ο ανεπαρκής εξοπλισμός υλικού, τα φτωχά κτήρια, η έλλειψη καταρτισμένου και εξειδικευμένου προσωπικού όπως επίσης και η έλλειψη γνώσης νέων τεχνολογιών. Οι δημοτικές βιβλιοθήκες με υποστήριξη των διαρθρωτικών ταμείων βελτίωσαν τις

υπηρεσίες τους και προσέφεραν νέες αυτοματοποιημένες υπηρεσίες στους χρήστες. Δημιούργησαν μια πύλη για όλες τις δημόσιες βιβλιοθήκες και καθιέρωσαν τον Ελληνικό Κατάλογο Ένωσης Δημόσιων Βιβλιοθηκών. Παρ' όλο που δεν εμπλέκονται άμεσα στην κυβερνητική πολιτική σχετικά με τη δια βίου μάθηση, ανέπτυξαν μια κατευθυντήρια δύναμη και γίνονται αναπόσπαστο κομμάτι της. Οι υπηρεσίες που προσφέρονται από τις βιβλιοθήκες της Ελλάδας είναι η χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών και διαδικτύου, η χρήση Web 2.0 μαθαίνοντας πώς να δημιουργούν ένα blog ή πώς να δημοσιεύουν φωτογραφίες στο διαδίκτυο, η ψηφιοποίηση υλικού, η χρήση βάσεων δεδομένων, η έμφαση στις δραστηριότητες εκπαίδευσης παιδιών σχετικά με το γράψιμο ή τη ζωγραφική και η αφήγηση ιστοριών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση χρηματοδοτεί κατά το 75% τις βιβλιοθήκες και κατά το 25% το ελληνικό κράτος υπό την αιγίδα του προγράμματος ενίσχυση στην εκμάθηση μέσω των κινητών βιβλιοθηκών. Η υπηρεσία στοχεύει να ενισχύσει τους δασκάλους και την εκπαιδευτική διαδικασία. Επιπλέον, υπάρχουν βιβλιοθήκες που έχουν δημιουργήσει επιπρόσθετες υπηρεσίες, όπως σεμινάρια για τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, λέσχες ανάγνωσης βιβλίων για τους ενήλικες, σεμινάρια παλαιογραφίας, κινητές βιβλιοθήκες και τέλος blogs όλων των βιβλιοθηκών και των νέων υλικών τους.

2.5.2 ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΩΡΟ

Το Υπουργείο Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων πραγματοποίησε την «έρευνα κοινής γνώμης επί ζητημάτων δια βίου μάθησης» στα πλαίσια του επιχειρησιακού προγράμματος «εκπαίδευση και δια βίου μάθηση», για λογαριασμό του ενιαίου διοικητικού τομέα διαχείρισης προγραμμάτων ΚΠΣ (Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης). Η έρευνα πραγματοποιήθηκε τον Ιανουάριο του 2011 στο γενικό πληθυσμό της χώρας, σε άτομα 18 ετών και άνω και έλαβαν μέρος τρεις χιλιάδες πενήντα άτομα. Ως βασικά συμπεράσματα της έρευνας αυτής, θα αναφέραμε πως το 24% των ερωτώμενων δεν γνωρίζει κάτι για τη δια βίου μάθηση, ενώ το 34% έχει ακούσει ή έχει διαβάσει για τη δια βίου μάθηση. Εννέα στους δέκα ερωτώμενους, ποσοστό 93% πιστεύει πως η δια βίου μάθηση στην Ελλάδα χρειάζεται ενίσχυση, ενώ οχτώ στους δέκα, ποσοστό 79% εκδηλώνουν μεγάλο ενδιαφέρον, όπου οι περισσότεροι πρέπει να σημειωθεί πως είναι φοιτητές. Σύμφωνα με τις απαντήσεις

που δόθηκαν το 57% των ερωτηθέντων έχουν συμμετάσχει σε κάποιο πρόγραμμα μη τυπικής ή άτυπης δια βίου εκπαίδευσης. Τα μεγαλύτερα ποσοστά έχουν σημειωθεί σε ηλικίες μεταξύ 18 έως 24 ετών, (48%) και σε όσους διαθέτουν ανώτατη μόρφωση (39%). Το 44% των ερωτηθέντων απάντησε πως παρακολούθησε προγράμματα δια βίου μάθησης κυρίως για επαγγελματικούς λόγους, το 54% παρακολούθησε τα προγράμματα σε ώρες εκτός δουλειάς, ενώ το 39% παρακολούθησε δωρεάν το πρόγραμμα. Ανάμεσα στους βασικότερους λόγους συμμετοχής στα προγράμματα, το 35% ανέφερε πως συμμετείχε για να κάνει τη δουλειά του καλύτερα και επίσης, ένα ακόμη ποσοστό της τάξης του 35% για να αυξήσει τις γενικές του γνώσεις. Αντίθετα, οι βασικότεροι λόγοι μη συμμετοχής τους σε κάποιο πρόγραμμα είναι η έλλειψη χρόνου (25%) και η έλλειψη ενδιαφέροντος ή κινήτρου (17%). Πρόθεση συμμετοχής σε διαδικασία μη τυπικής δια βίου μάθησης δήλωσε ένας στους δύο ερωτώμενους (50%). Η αύξηση των γενικών γνώσεων με ποσοστό 52% ήρθε πρώτη στις επιλογές των ερωτώμενων, ενώ 26% επέλεξε την προσωπική ευχαρίστηση. Ανάμεσα στις απαντήσεις της ερώτησης που αφορούσε τους λόγους μη πρόθεση συμμετοχής σε μη τυπική δια βίου μάθηση, 28% σημείωσε έλλειψη χρόνου. Ως σημαντικότερο εμπόδιο που αντιμετωπίζουν όσοι θέλουν να λάβουν μέρος σε κάποιο πρόγραμμα είναι πως τα προγράμματα δε γίνονται κοντά τους (79%). Από το 56% των ερωτηθέντων που εκφράζουν μια σχετική επιθυμία για μάθηση σήμερα 17% επιλέγει τις νέες τεχνολογίες και το 14% κάποια ξένη γλώσσα. Τέλος πρέπει να σημειωθεί ότι οι γυναίκες εκφράζουν μεγαλύτερη επιθυμία για τα προγράμματα δια βίου μάθησης σε σχέση με τους άνδρες.

3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

3.1 ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η συνεχής αύξηση της ηλεκτρονικής μάθησης, επηρέασε θετικά την ανάπτυξη της δια βίου μάθησης. Οι άνθρωποι άρχισαν να δείχνουν μεγάλο ενδιαφέρον στη συνεχή μόρφωση. Έτσι οι δημόσιες βιβλιοθήκες χρειάστηκε να αναδιοργανωθούν και να δημιουργήσουν ένα εύχρηστο και φιλικό περιβάλλον μάθησης.

Η ευκαιρία αυτή που παρουσιάστηκε στις δημόσιες βιβλιοθήκες τις ευνοεί με τον εξής τρόπο: το προσωπικό τους, χρησιμοποιώντας τις δυνατότητες και τις γνώσεις τους, θα είχε την ευκαιρία να οργανώσει προγράμματα εκπαίδευσης για ομάδες ή μεμονωμένους χρήστες στα πλαίσια της δια βίου μάθησης. Όμως τέτοιου είδους υπηρεσίες δεν εντοπίστηκαν ή δεν αναφέρθηκαν από την πλειοψηφία των ελληνικών δημόσιων βιβλιοθηκών. (Μπαλατζάρας, 2005)

Σκοπός της έρευνας είναι να σκιαγραφήσει το ρόλο των βιβλιοθηκών στην εποχή της δια βίου μάθησης μέσα από μια σειρά ερωτημάτων.

- γνωρίζουν την έννοια της δια βίου μάθησης
- παρέχουν προγράμματα/ υπηρεσίες δια βίου μάθησης
- έχουν προσωπικό εξοικειωμένο με τα προγράμματα δια βίου μάθησης
- συνεργάζεται με κάποιους ιδιωτικούς/ δημόσιους φορείς για την υλοποίηση των προγραμμάτων δια βίου μάθησης
- ικανοποιούν τους χρήστες με τα προγράμματα δια βίου μάθησης που παρέχουν
- γνωρίζουν ποια είναι τα ανασταλτικά προβλήματα υλοποίησης των προγραμμάτων δια βίου μάθησης
- παρέχουν προγράμματα δια βίου μάθησης
  - χρειάζονται περαιτέρω ενίσχυση τα προγράμματα αυτά
  - μελλοντικά θα μπορούν να καλύψουν επαρκώς ένα τέτοιο πρόγραμμα
- θα μπορούσαν να τροποποιήσουν τις υπηρεσίες τους ώστε να λειτουργήσουν ως εκπαιδευτικό κέντρο

Η βιβλιογραφική έρευνα και η μελέτη αντίστοιχων ερευνών στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες οδήγησαν στον καθορισμό του σκοπού και του περιεχομένου της έρευνας. Με βάση τον σκοπό αυτό κατασκευάστηκε το ερωτηματολόγιο που εφαρμόστηκε για την διεξαγωγή δεδομένων.

3.1.1 ΜΕΘΟΔΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Για τη διεξαγωγή της έρευνας και τη συλλογή δεδομένων επιλέχτηκε η μέθοδος του ερωτηματολογίου, καθότι επιτρέπει μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα και με το ελάχιστο δυνατό κόστος να επιτευχθεί το μέγιστο αποτέλεσμα συλλογής πληροφοριών.

Έπειτα από μελέτη της βιβλιογραφίας, προκειμένου να διαμορφωθούν τα ερευνητικά ερωτήματα και να γίνει η θεωρητική τεκμηρίωση τους, δημιουργήθηκε το ερωτηματολόγιο. Παράλληλα μια σύντομη συνοδευτική επιστολή στην αρχή ενημέρωνε τους βιβλιοθηκονόμους για το σκοπό της έρευνας και για την εξασφάλιση της ανωνυμίας τους.

Πρέπει να σημειωθεί ότι το ερωτηματολόγιο μοιράστηκε στις περισσότερες βιβλιοθήκες μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, λόγω γεωγραφικών αποστάσεων. Αυτό δημιούργησε το πρόβλημα της χαμηλής ανταπόκρισης, διότι κάποιες βιβλιοθήκες δυστυχώς δεν ανταποκρίθηκαν. Μετά το πέρας των αρχικών δύο εβδομάδων στάλθηκε επαναληπτικό μήνυμα και σε κάποιες των περιπτώσεων πραγματοποιήθηκε και τηλεφωνική επικοινωνία με σκοπό να μεγιστοποιηθεί ο αριθμός των συμπληρωμένων ερωτηματολογίων. Δυστυχώς παρ' όλες τις προσπάθειες το ποσοστό ανταπόκρισης ήταν χαμηλό καθότι επεστράφησαν 33 ερωτηματολόγια από το σύνολο των 120 αρχικά σταλθέντων.

Το ερωτηματολόγιο περιελάμβανε 18 ερωτήσεις και πιο συγκεκριμένα οι ερωτήσεις (σχεδόν όλες) ήταν κλειστού τύπου και επιδέχονταν πέντε ειδών απαντήσεις: ναι- όχι, πολύ- αρκετά- λίγο- καθόλου, επιλογή μιας απάντησης από πολλές, επιλογή παραπάνω από μία απαντήσεων και επιλογή παραπάνω της μία απαντήσεων με σειρά προτεραιότητας.

Επίσης, υπήρχαν και «ημι- δομημένες» ερωτήσεις, όπου προβλέπονται οι κυριότερες πιθανές απαντήσεις, ενώ παράλληλα προβλεπόταν χώρος για ελεύθερη έκφραση του ερωτώμενου πέρα των καθορισμένων πλαισίων. Αυτού του είδους ερωτήσεις καλούνται συχνά ερωτήσεις “cafeteria”. (Javean, 1996, σ.100).

Οι θεματικοί άξονες του ερωτηματολογίου που δημιουργήθηκαν αφορούν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος, τη γνώση και το ενδιαφέρον των βιβλιοθηκονόμων για τη δια βίου μάθηση, την παροχή προγραμμάτων δια βίου μάθησης από τις βιβλιοθήκες και το προσωπικό, τις συνεργασίες των βιβλιοθηκών με ιδιωτικούς/ δημόσιους φορείς, τους χρήστες των βιβλιοθηκών και το πόσο ικανοποιημένοι είναι από τα προγράμματα δια βίου μάθησης, την υλοποίηση και τα προβλήματα των προγραμμάτων, και τέλος τη λειτουργία της βιβλιοθήκης ως εκπαιδευτικό κέντρο. (πίνακας 1)

Ερώτηση 1- 2- 3	Αν οι βιβλιοθηκονόμοι γνωρίζουν κι ενδιαφέρονται για τη δια βίου μάθηση.
Ερώτηση 4- 7- 8- 13-15	Βιβλιοθήκη, προγράμματα δια βίου μάθησης και προσωπικό.
Ερώτηση 5- 6	Συνεργασίες των βιβλιοθηκών με ιδιωτικούς/ δημόσιους φορείς.
Ερώτηση 9- 10	Χρήστες βιβλιοθήκης και προγράμματα δια βίου μάθησης.
Ερώτηση 11- 12- 14	Υλοποίηση και προβλήματα προγραμμάτων δια βίου μάθησης.
Ερώτηση 16	Λειτουργία βιβλιοθήκης ως εκπαιδευτικό κέντρο.
Ερώτηση 17- 18	Δημογραφικά χαρακτηριστικά.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Θεματικοί άξονες ερωτηματολογίου

3.1.2 ΔΕΙΓΜΑ/ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν οι δημοτικές και δημόσιες βιβλιοθήκες όλων των νομών της Ελλάδας.

Ενώ αρχικά η έρευνα έτεινε να επικεντρωθεί μόνο στην Κεντρική Μακεδονία το δείγμα αυτό φάνηκε ελλιπές για τη σωστή διεξαγωγή της έρευνας. Έτσι αποφασίστηκε να συμπεριληφθούν βιβλιοθήκες απ' όλη την Ελλάδα, ώστε το δείγμα να είναι αντιπροσωπευτικό. Μέσω διάφορων καταλόγων, που υπάρχουν διαθέσιμοι στο διαδίκτυο, εντοπίστηκαν και καταγράφηκαν τα τηλέφωνα και οι ηλεκτρονικές διευθύνσεις όλων των δημοτικών και των δημόσιων βιβλιοθηκών. Η αρχική επικοινωνία με το δείγμα ήταν τηλεφωνική για να ενημερωθούν σε πιο προσωπικό επίπεδο για τις ανάγκες της έρευνας καθώς επίσης και για επαλήθευση των ηλεκτρονικών διευθύνσεών τους. Εν συνεχεία ξεκίνησε η αποστολή των ερωτηματολόγιων, όπως επίσης και οι προσωπικές επισκέψεις στις βιβλιοθήκες στις οποίες η απόσταση το επέτρεπε.

Κάποιοι απ' τους βιβλιοθηκονόμους ήταν πολύ πρόθυμοι να βοηθήσουν στην έρευνα κι ανταποκρίθηκαν αμέσως, κάποιοι ήταν ουδέτεροι κι αδιάφοροι και δυστυχώς δεν έλλειπαν και αυτοί που ήταν εξαιρετικά αγενής. Έτσι από τις 120 βιβλιοθήκες που απευθυνθήκαμε ανταποκρίθηκαν μόνο οι 33.

Η επιλογή των δημοτικών και δημόσιων βιβλιοθηκών κι όχι κάποιων άλλων όπως ακαδημαϊκών, νοσοκομειακών, ειδικών κ.τ.λ. βιβλιοθηκών έγινε για να εξετάσουμε κατά πόσο οι βιβλιοθήκες αυτές μπορούν να στηρίζουν προγράμματα δια βίου μάθησης. Κατά την γνώμη μας, απευθύνονται σε ένα μεγάλο αριθμό πληθυσμού, ανεξαρτήτως ηλικίας, κοινωνικών, οικονομικών και πολιτισμικών χαρακτηριστικών. Θεωρήσαμε, λοιπόν, απαραίτητο να ερευνήσουμε αν μπορεί ο πληθυσμός αυτός να έχει την δυνατότητα της δια βίου μάθησης κι αν μπορούν οι βιβλιοθήκες να τους βοηθήσουν. Να δούμε δηλαδή τον ρόλο των βιβλιοθηκών στη δια βίου μάθηση.

3.1.3 ΑΝΑΛΥΣΗ/ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Βάσει των απαντήσεων που πήραμε, έγινε ανάλυση του περιεχομένου τους και στη συνέχεια δημιουργήθηκαν κατηγορίες. Ακολούθησε η κωδικογράφηση των απαντήσεων. Για τη στατιστική ανάλυση των αποτελεσμάτων χρησιμοποιήθηκε το «στατιστικό πακέτο για τις κοινωνικές επιστήμες» (SPSS για Windows, εκδ. 17). Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων έγινε σε κατανομές πινάκων συχνοτήτων και ποσοστών των απαντήσεων (περιγραφή στατιστική) αλλά και σε γραφήματα.

Για τις ημι- δομημένες ερωτήσεις το υπό έρευνα υλικό αναλύθηκε με την ποσοτική ανάλυση περιεχομένου. Κατά την ποσοτική ανάλυση περιεχομένου το ποιοτικό υλικό μετατράπηκε σε μετρήσιμες μονάδες και κωδικογραφήθηκε. Αφού έγινε η κωδικοποίηση των απαντήσεων, τόσο των ημι- δομημένων όσο και κλειστών ερωτήσεων, ακολούθησε η εισαγωγή δεδομένων στον ηλεκτρονικό υπολογιστή και η στατιστική επεξεργασία τους στο SPSS.

Οι κατηγορίες για την κωδικοποίηση προέκυψαν απ' την ανάλυση απαντήσεων στα 30 ερωτηματολόγια έπειτα από τον έλεγχο της λειτουργικότητάς τους. Δόθηκε βαρύτητα στο να αξιοποιηθούν οι απαντήσεις όσο το δυνατόν καλύτερα με προσεκτική κωδικοποίηση όλων των δεδομένων.

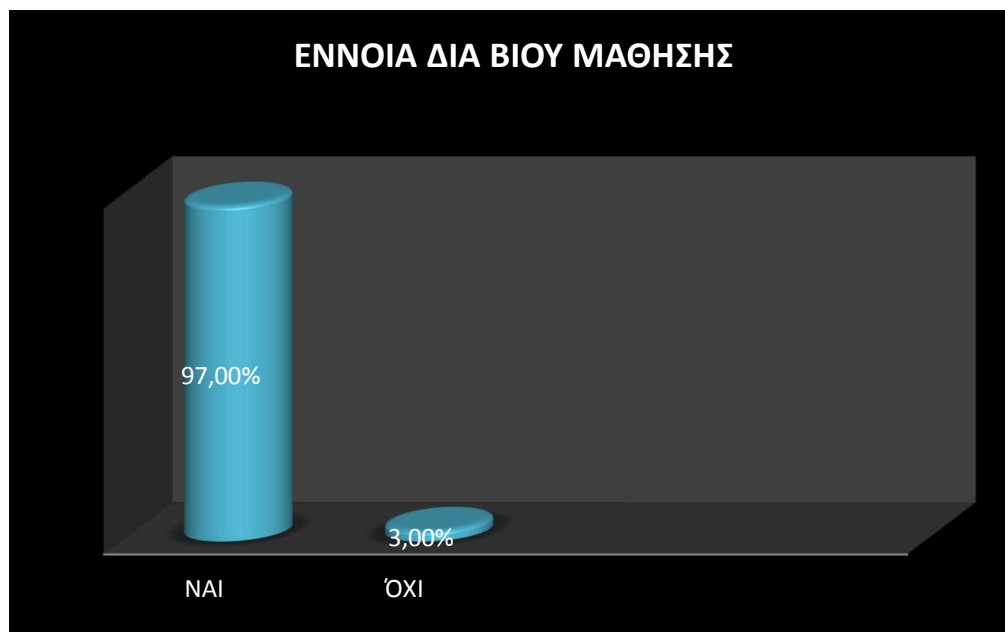
4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

4.1 Έννοια δια βίου μάθησης

Στην ερώτηση 1, στην οποία καλούνται οι ερωτηθέντες να απαντήσουν αν γνωρίζουν την έννοια της δια βίου μάθησης, το ποσοστό 97% των ερωτηθέντων απάντησαν πως την γνωρίζουν, ενώ το ποσοστό 3% πως δεν την γνωρίζουν. Συμπεραίνουμε λοιπόν, πως σχεδόν όλοι οι ερωτηθέντες γνωρίζουν την έννοια της δια βίου μάθησης.

Έννοια δια βίου μάθησης			
		Συχνότητα	Ποσοστό
Έγκυρα	Ναι	32	97,0
	Όχι	1	3,0
	Σύνολο	33	100,0

Πίνακας 1

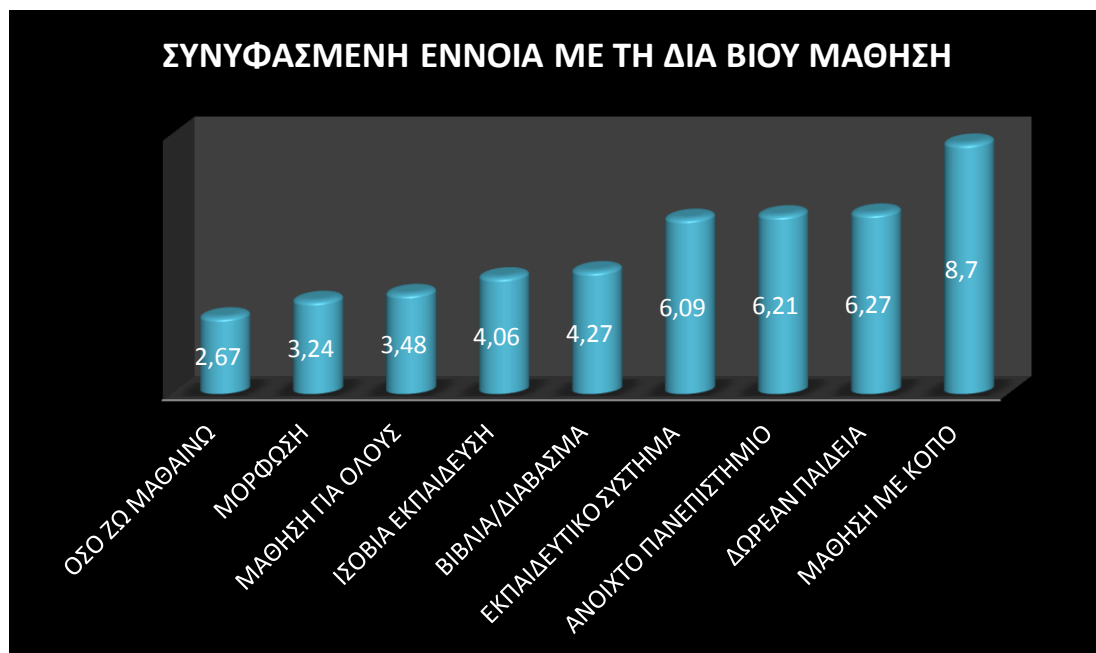
Διάγραμμα 1

4.2 Τι είναι η δια βίου μάθηση

Κατά την εκτίμηση των ερωτηθέντων, όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα, η έννοια της δια βίου μάθησης είναι συνυφασμένη πρωτίστως με τη φράση όσο ζω μαθαίνω. Στην δεύτερη σειρά προτεραιότητας έρχεται η μόρφωση/γνώση/παιδεία. Ακολουθεί στην τρίτη θέση η μάθηση για όλους και στην τέταρτη η ισόβια εκπαίδευση. Στην πέμπτη θέση έρχεται το βιβλία/διάβασμα και έπεται το εκπαιδευτικό σύστημα στην έκτη θέση. Την έβδομη θέση καταλαμβάνει το ανοιχτό πανεπιστήμιο και ακολουθεί στην προτελευταία θέση η δωρεάν παιδεία. Τέλος, στην τελευταία θέση έρχεται η μάθηση με κόπο.

Συνυφασμένη έννοια με τη δια βίου μάθηση	Μ.Ο.	Τ.Α.
Όσο ζω μαθαίνω	2,67	2,17
Μόρφωση	3,24	1,56
Μάθηση για όλους	3,48	1,47
Ισόβια Εκπαίδευση	4,06	2,58
Βιβλία/ Διάβασμα	4,27	1,89
Εκπαιδευτικό Σύστημα	6,09	1,92
Ανοιχτό Πανεπιστήμιο	6,21	1,49
Δωρεάν Παιδεία	6,27	2,21
Μάθηση με κόπο	8,70	0,77

Πίνακας 2

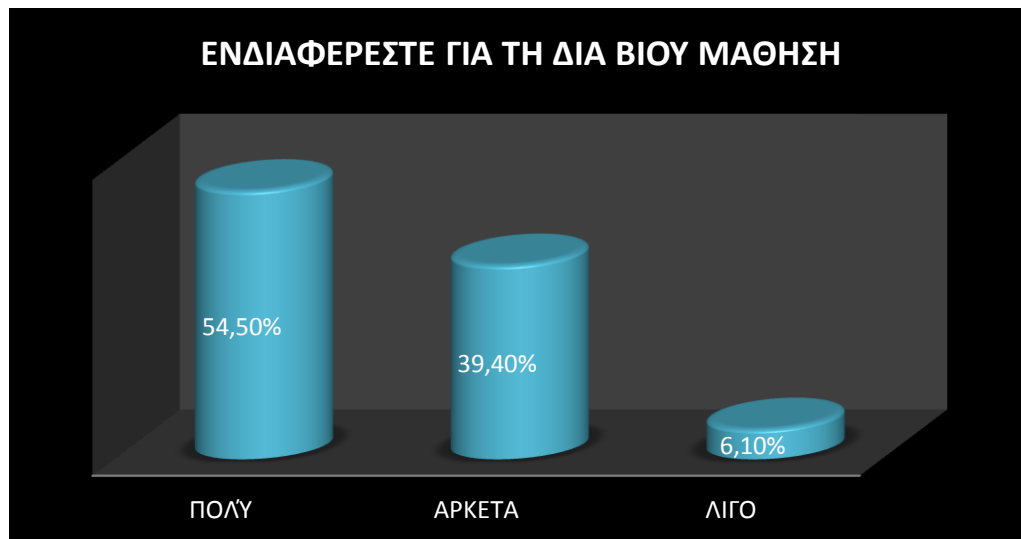
Διάγραμμα 2

4.3 Ενδιαφέρον για τη δια βίου μάθηση

Στην ερώτηση σχετικά με το αν οι ίδιοι οι βιβλιοθηκονόμοι ενδιαφέρονται για τη δια βίου μάθηση, το 54,5% των ερωτηθέντων απάντησαν πως ενδιαφέρονται πολύ, το 39,4% των ερωτηθέντων απάντησαν αρκετά, ενώ το 6,1% απάντησαν λίγο. Παρατηρούμε λοιπόν, πως ένα πολύ μικρό ποσοστό ενδιαφέρετε λίγο, ενώ η πλειοψηφία των ερωτηθέντων ενδιαφέρετε πολύ ή/ και αρκετά.

Ενδιαφέρεστε για τη δια βίου μάθηση;			
		Συχνότητα	Ποσοστό
Έγκυρα	Πολύ	18	54,5
	Αρκετά	13	39,4
	Λίγο	2	6,1
	Σύνολο	33	100,0

Πίνακας 3

Διάγραμμα 3

4.4 Παροχή προγραμμάτων στη βιβλιοθήκη

Στην παρακάτω ερώτηση καλούνται οι ερωτηθέντες να απαντήσουν αν παρέχει η βιβλιοθήκη τους προγράμματα/ υπηρεσίες δια βίου μάθησης. Το ποσοστό των 51,5% των ερωτηθέντων απάντησε πως η βιβλιοθήκη τους παρέχει προγράμματα, ενώ το 48,5% πως δεν παρέχει. Έτσι, παρατηρούμε δυστυχώς ότι σχεδόν το 50% των βιβλιοθηκών δεν παρέχουν στο κοινό τους κάποια προγράμματα ή υπηρεσίες δια βίου μάθησης.

Παρέχει η βιβλιοθήκη σας προγράμματα/ υπηρεσίες δια βίου μάθησης;			
		Συχνότητα	Ποσοστό
Έγκυρα	Ναι	17	51,5
	Όχι	16	48,5
	Σύνολο	33	100,0

Πίνακας 4

Διάγραμμα 4

4.4.1 Προγράμματα δια βίου μάθησης

Από τις βιβλιοθήκες που παρέχουν προγράμματα/ υπηρεσίες δια βίου μάθησης, το 19,6% παρέχει ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού και προγραμμάτων εναλλακτικής εκπαίδευσης, το 25,5% παρέχει ανάπτυξη συλλογής προσανατολισμένη στη δια βίου μάθηση, το 11,8% παρέχει προγράμματα δημιουργίας φυσικού ή/ και εικονικού χώρου εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, το 15,7% παρέχει ευέλικτα και σύγχρονα προγράμματα εκπαίδευσης στις νέες τεχνολογίες, το 13,7% υλοποιεί προγράμματα βιωματικής εκπαίδευσης, το 11,8% υποστηρίζει υπηρεσίες σε συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού (μειονότητες, Α.Μ.Ε.Α.), και τέλος το 2% παρέχει προγράμματα υποστήριξης κατάρτισης των αποφοίτων των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων. Σύμφωνα με αυτά τα δεδομένα καταλήγουμε στο ότι οι περισσότερες βιβλιοθήκες παρέχουν συλλογή προσανατολισμένη στη δια βίου μάθηση, ενώ μόνο μία βιβλιοθήκη παρέχει προγράμματα υποστήριξης αποφοίτων ακαδημαϊκών ιδρυμάτων.

Προγράμματα δια βίου μάθησης			
		Απόκριση	
		N	Ποσοστό
Προγράμματα Δια Βίου Μάθησης	Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού και προγραμμάτων	10	19,6%
	Ανάπτυξη συλλογής προσανατολισμένη στη δια βίου μάθηση	13	25,5%
	Δημιουργία χώρου εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων	6	11,8%
	Ευέλικτα και σύγχρονα προγράμματα εκπαίδευσης νέων τεχνολογιών	8	15,7%
	Προγράμματα βιωματικής εκπαίδευσης	7	13,7%
	Υποστήριξη σε συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού	6	11,8%
	Υποστήριξη κατάρτισης αποφοίτων	1	2,0%
Σύνολο		51	100,0%

Πίνακας 4.1

Διάγραμμα 4.1

4.5 Συνεργασία με άλλους δημόσιους φορείς

Στην ερώτηση 5, κλήθηκαν οι ερωτηθέντες να απαντήσουν αν συνεργάζονται με δημόσιους φορείς και αν ναι, με ποιους. Από το 51,5% των βιβλιοθηκών που παρέχουν προγράμματα δια βίου μάθησης, το 39,4% συνεργάζεται με δημόσιους φορείς, ενώ το 12,1% δεν συνεργάζεται καθόλου. Οι απαντήσεις που δόθηκαν από τις βιβλιοθήκες που συνεργάζονται με δημόσιους φορείς, αναφέρονται σε:

- Εκπαιδευτικά κέντρα
- Πανεπιστήμια
- Δημόσιες υπηρεσίες
- Σύλλογοι πνευματικών ιδρυμάτων
- Τοπικοί φορείς
- Παγκόσμιοι/ ευρωπαϊκοί οργανισμοί
- Μη κυβερνητικές οργανώσεις
- Σχολεία
- Δημόσια ΙΕΚ
- Δήμοι
- Τοπικές αυτοδιοικήσεις
- Εθνικά κέντρα βιβλίων
- Κέντρα εκπαίδευσης ενηλίκων

Συνεργασία βιβλιοθήκης με δημόσιους φορείς			
		Συχνότητα	Ποσοστό
Έγκυρα	Ναι	13	39,4
	Όχι	4	12,1
	Σύνολο	17	51,5
Άκυρα		16	48,5
Σύνολο		33	100,0

Πίνακας 5

Διάγραμμα 5

4.6 Συνεργασία με ιδιωτικούς φορείς

Στην παρακάτω ερώτηση, καλούνται οι ερωτηθέντες να απαντήσουν αν συνεργάζεται η βιβλιοθήκη τους με κάποιους ιδιωτικούς φορείς. Το 40% των ερωτηθέντων συνεργάζεται με καθηγητές, το 30% με εκδοτικούς οίκους και μόνο το 6,7% με φροντιστήρια. Επίσης, υπάρχει και το ποσοστό των 23,3% που συνεργάζεται με:

- Ομάδες εθελοντών
- Συγγραφείς
- Καλλιτέχνες
- Επιστήμονες
- Μουσικούς
- Διαιτολόγους
- Χαράκτες
- Πολιτιστικούς συλλόγους
- Οργανισμούς για την προώθηση πολιτισμού
- Εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης
- Ψυχολόγους

Συνεργασία με ιδιωτικούς φορείς			
		Απόκριση	
		N	Ποσοστό
Ιδιωτικοί Φορείς	Συνεργασία με εκδοτικούς οίκους	9	30,0%
	Συνεργασία με καθηγητές	12	40,0%
	Συνεργασία με φροντιστήρια	2	6,7%
	Άλλο	7	23,3%
Σύνολο		30	100,0%

Πίνακας 6

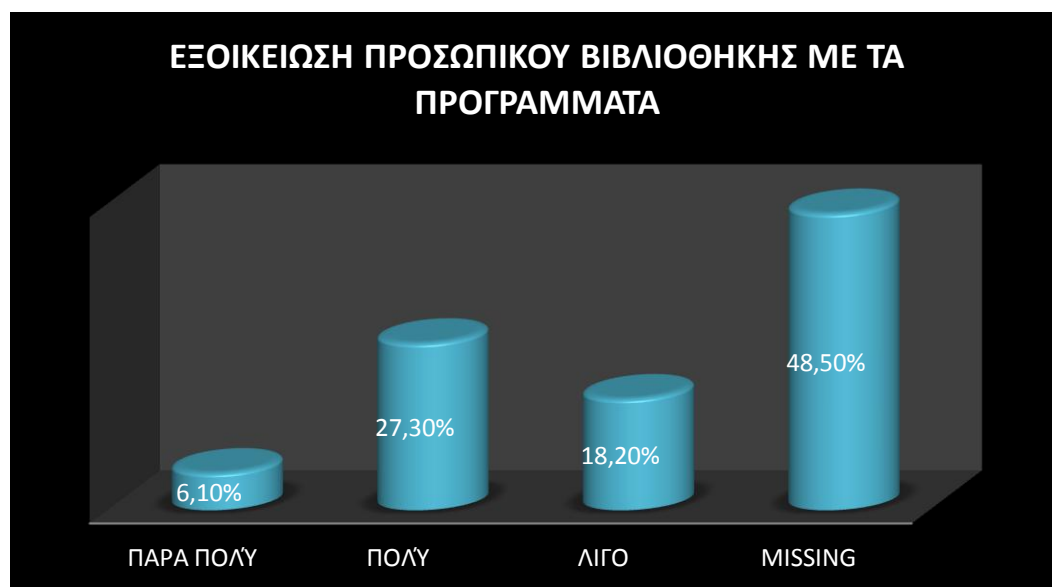
Διάγραμμα 6

4.7 Εξοικείωση προσωπικού

Στην ερώτηση σχετικά με το αν το προσωπικό της βιβλιοθήκης σας είναι εξοικειωμένο με τα προγράμματα δια βίου μάθησης που παρέχετε το 27,3% των ερωτηθέντων είναι πολύ εξοικειωμένο, το 6,1% είναι πάρα πολύ εξοικειωμένο, ενώ το 18,2% είναι λίγο εξοικειωμένο. Πρέπει να σημειωθεί ότι το 48,5% δεν απάντησε σε αυτήν την ερώτηση, καθώς δεν παρέχει προγράμματα δια βίου μάθησης. Σύμφωνα με αυτά τα δεδομένα καταλήγουμε στο ότι οι περισσότεροι ερωτηθέντες, ποσοστό που αγγίζει το 27,3% είναι πολύ εξοικειωμένο. Παράλληλα εγείρει ερωτήσεις το γεγονός ότι το 18,2% του προσωπικού των βιβλιοθηκών που παρέχουν προγράμματα δεν είναι εξοικειωμένο με αυτό.

Εξοικείωση προσωπικού βιβλιοθήκης με τα προγράμματα			
		Συχνότητα	Ποσοστό
Έγκυρα	Πάρα πολύ	2	6,1
	Πολύ	9	27,3
	Λίγο	6	18,2
	Σύνολο	17	51,5
Άκυρα		16	48,5
Σύνολο		33	100,0

Πίνακας 7

Διάγραμμα 7

4.8 Στατιστικά χρήσης

Στην επόμενη ερώτηση οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να απαντήσουν στο αν τηρεί η βιβλιοθήκη τους στατιστικά στοιχεία χρήσης των προγραμμάτων δια βίου μάθησης απ' το 51,5% των απαντήσεων, το 33,3% τηρεί στατιστικά στοιχεία, ενώ το 18,2% όχι. Παρατηρούμε λοιπόν πως απ' το 51,5% των ερωτηθέντων μόνο το 18,2% δεν τηρεί στατιστικά στοιχεία.

Στατιστικά στοιχεία χρήσης των προγραμμάτων			
		Συχνότητα	Ποσοστό
Έγκυρα	Ναι	11	33,3
	Όχι	6	18,2
	Σύνολο	17	51,5
Άκυρα		16	48,5
Σύνολο		33	100,0

Πίνακας 8

Διάγραμμα 8

4.9 Χρήστες προγραμμάτων

Στην ερώτηση σχετικά με το ποιο είναι το κοινό που χρησιμοποιεί τα προγράμματα δια βίου μάθησης από τους 33 ερωτηθέντες απάντησαν οι 12 (36,4%), καθώς οι υπόλοιποι (63,6%) δεν τηρούσαν στατιστικά στοιχεία, επομένως δεν τους αφορούσε αυτή η ερώτηση. Παίρνοντας υπόψη αυτά τα στοιχεία θα μπορούσαμε να σημειώσουμε ότι από το 36,4% των ερωτηθέντων το 9,1% είναι κοινό νέων, το 15,2% είναι κοινό ενηλίκων, ενώ το 12,1% είναι κοινό νέων, ενηλίκων, μεταναστών και Α.Μ.Ε.Α.

Κοινό που χρησιμοποιεί τα προγράμματα			
		Συχνότητα	Ποσοστό
Έγκυρα	Νέοι	3	9,1
	Ενήλικες	5	15,2
	Όλα τα παραπάνω	4	12,1
	Σύνολο	12	36,4
Άκυρα		21	63,6
Σύνολο		33	100,0

Πίνακας 9

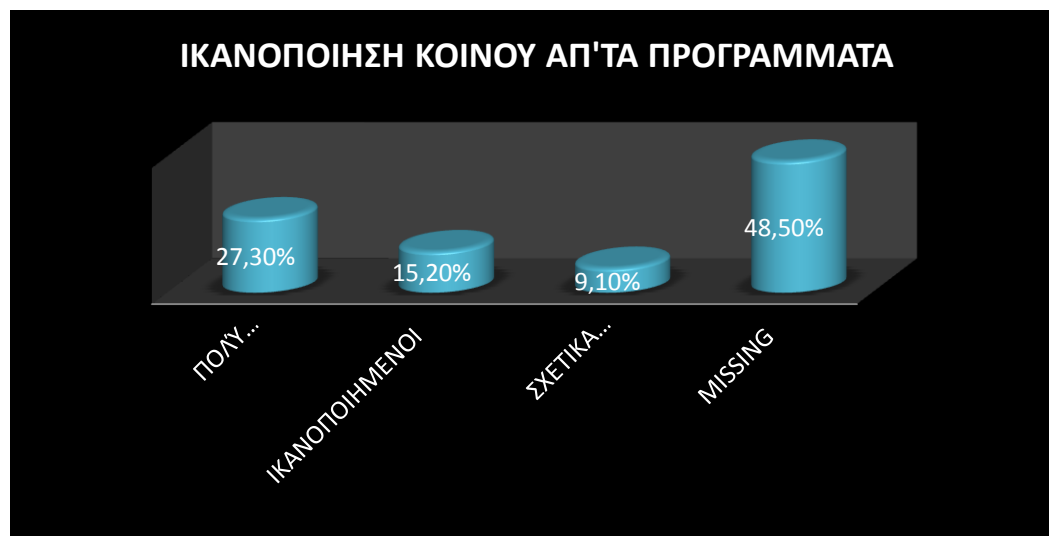
Διάγραμμα 9

4.10 Ικανοποίηση κοινού

Στην ερώτηση δέκα οι ερωτηθέντες καλούνται να απαντήσουν στο αν το κοινό τους είναι ικανοποιημένο απ' τα προγράμματα δια βίου μάθησης που παρέχουν. Από το 51,5% των απαντήσεων, το ποσοστό 27,3% φαίνεται πως είναι πολύ ικανοποιημένο, το 15,2% είναι ικανοποιημένο, ενώ το 9,10% είναι σχετικά ικανοποιημένο. Διαπιστώνουμε λοιπόν, πως τα προγράμματα δια βίου μάθησης που παρέχουν οι ερωτηθέντες αφήνουν το κοινό τους πολύ ικανοποιημένο (27,3%).

Ικανοποίηση κοινού από τα προγράμματα			
		Συχνότητα	Ποσοστό
Έγκυρα	Πολύ Ικανοποιημένοι	9	27,3
	Ικανοποιημένοι	5	15,2
	Σχετικά Ικανοποιημένοι	3	9,1
	Σύνολο	17	51,5
Άκυρα		16	48,5
Σύνολο		33	100,0

Πίνακας 10

Διάγραμμα 10

4.11 Προβλήματα υλοποίησης

Ζητήθηκε από τους ερωτηθέντες να απαντήσουν, αν η βιβλιοθήκη τους αντιμετωπίζει προβλήματα υλοποίησης των προγραμμάτων δια βίου μάθησης. Το 45,5% αντιμετωπίζει προβλήματα, ενώ το 6,1% δεν αντιμετωπίζει. Συμπεραίνουμε δυστυχώς πως σχεδόν όλες οι βιβλιοθήκες (45,5%) αντιμετωπίζουν διάφορα προβλήματα υλοποίησης, ενώ λίγες είναι αυτές που δεν αντιμετωπίζουν.

Προβλήματα υλοποίησης των προγραμμάτων			
		Συχνότητα	Ποσοστό
Έγκυρα	Ναι	15	45,5
	Όχι	2	6,1
	Σύνολο	17	51,5
Άκυρα		16	48,5
Σύνολο		33	100,0

Πίνακας 11

Διάγραμμα 11

Τα προβλήματα υλοποίησης των προγραμμάτων με τα οποία έρχονται αντιμέτωποι οι ερωτηθέντες είναι: οικονομικά προβλήματα 40%, προβλήματα υλικοτεχνικής υποδομής 31,4%, προβλήματα κατάρτισης του προσωπικού 22,9% και 5,7% προβλήματα έλλειψης προσωπικού. Σύμφωνα με αυτά τα δεδομένα καταλήγουμε στο ότι δεν υπάρχουν αρκετοί οικονομικοί πόροι (40%) και σωστή υλικοτεχνική υποδομή (31,4%).

Προβλήματα υλοποίησης προγραμμάτων			
		Απόκριση	
		N	Ποσοστό
Προβλήματα Υλοποίησης	Οικονομικά	14	40,0%
	Υλικοτεχνικής υποδομής	11	31,4%
	Περαιτέρω κατάρτιση του προσωπικού	8	22,9%
	Άλλο	2	5,7%
Σύνολο		35	100,0%

Πίνακας 11.1

Διάγραμμα 11.1

4.12 Μελλοντικά προβλήματα βιωσιμότητας προγραμμάτων

Στην ερώτηση δώδεκα, οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να απαντήσουν αν πιστεύουν ότι θα αντιμετωπίσουν προβλήματα βιωσιμότητας στο μέλλον. Από το 51,5% των ερωτηθέντων που απάντησαν σ' αυτήν την ερώτηση, το 9,1% πιστεύει ότι θα αντιμετωπίσει προβλήματα βιωσιμότητας, ενώ το 42,4% όχι. Σύμφωνα με αυτά τα δεδομένα καταλήγουμε στο ότι οι περισσότερες βιβλιοθήκες δεν θα αντιμετωπίσουν προβλήματα βιωσιμότητας, και μόνο ένα μικρό ποσοστό πιστεύει ότι θα αντιμετωπίσει.

Μελλοντικά προβλήματα βιωσιμότητας προγραμμάτων			
		Συχνότητα	Ποσοστό
Έγκυρα	Ναι	3	9,1
	Όχι	14	42,4
	Σύνολο	17	51,5
Άκυρα		16	48,5
Σύνολο		33	100,0

Πίνακας 12

Διάγραμμα 12

4.13 Περαιτέρω ενίσχυση προγραμμάτων

Στην παρακάτω ερώτηση οι ερωτηθέντες καλούνται να απαντήσουν αν πιστεύουν πως η βιβλιοθήκη τους χρειάζεται να ενισχύσει περαιτέρω τα προγράμματα δια βίου μάθησης. Από το 51,5% των ερωτηθέντων, το 45,5% πιστεύει ότι σίγουρα χρειάζεται, ενώ μόνο το 6,1% ότι μάλλον χρειάζεται. Έτσι διαμορφώνουμε την κρίση πως σχεδόν όλοι οι ερωτηθέντες πιστεύουν ότι χρειάζεται να ενισχύσει η βιβλιοθήκη τους τα προγράμματα δια βίου μάθησης που παρέχουν.

Περαιτέρω ενίσχυση προγραμμάτων από τη βιβλιοθήκη			
		Συχνότητα	Ποσοστό
Έγκυρα	Σίγουρα Χρειάζεται	15	45,5
	Μάλλον Χρειάζεται	2	6,1
	Σύνολο	17	51,5
Άκυρα		16	48,5
Σύνολο		33	100,0

Πίνακας 13

Διάγραμμα 13

4.14 Εμπόδια υλοποίησης

Στην ερώτηση σχετικά με το ποιους θεωρείτε τους πρωταρχικούς λόγους που εμποδίζουν την υλοποίηση προγραμμάτων δια βίου μάθησης από τη βιβλιοθήκη σας, το 31,5% απάντησε ότι είναι η έλλειψη οικονομικών πόρων, το 19,6% η έλλειψη προσωπικού, το 16,3% η έλλειψη κατάλληλα καταρτισμένου προσωπικού, το 10,9% η έλλειψη υλικοτεχνικής υποδομής και η ζήτηση από το κοινό, το 9,8% η έλλειψη τεχνογνωσίας στο σχεδιασμό των προγραμμάτων, ενώ το 1,1% στη διακοπή διαδικτύου. Παίρνοντας υπόψη όλα αυτά τα στοιχεία θα θέλαμε να καταδείξουμε τους εξής τρεις πιο σημαντικούς λόγους που εμποδίζουν την υλοποίηση προγραμμάτων (από τις ίδιες τις βιβλιοθήκες):

- Έλλειψη οικονομικών πόρων (31,5%)
- Έλλειψη προσωπικού (19,6%)
- Έλλειψη κατάλληλα καταρτισμένου προσωπικού (16,3%)

Εμπόδια υλοποίησης προγραμμάτων			
		Απόκριση	
		N	Ποσοστό
Εμπόδια Προγραμμάτων	Έλλειψη προσωπικού	18	19,6%
	Έλλειψη κατάλληλα καταρτισμένου προσωπικού	15	16,3%
	Έλλειψη οικονομικών πόρων	29	31,5%
	Έλλειψη τεχνογνωσίας στο σχεδιασμό προγραμμάτων	9	9,8%
	Έλλειψη υλικοτεχνικής υποδομής	10	10,9%
	Έλλειψη ζήτησης από το κοινό	10	10,9%
	Άλλο	1	1,1%
Σύνολο		92	100,0%

Πίνακας 14

Διάγραμμα 14

4.15 Επαρκής κάλυψη προγράμματος στο μέλλον

Στην ερώτηση δεκαπέντε, οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να απαντήσουν αν θα μπορούσε η βιβλιοθήκη τους να καλύψει επαρκώς κάποιο πρόγραμμα δια βίου μάθησης στο άμεσο κοντινό μέλλον. Το 33,3% των ερωτηθέντων αναφέρει ότι αναμφισβήτητα θα μπορούσε να καλύψει επαρκώς ένα πρόγραμμα δια βίου μάθησης, το 12,1% αναφέρει πως δεν θα μπορούσε, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό (54,5%) πιστεύει πως ίσως να μπορούσε να το καλύψει. Παίρνοντας υπόψη αυτά τα στοιχεία θα μπορούσαμε να αναφέρουμε τους αρνητικούς παράγοντες που αναφέρθηκαν:

- Έλλειψη υλικοτεχνικής υποδομής
- Έλλειψη κατάλληλου εκπαιδευμένου προσωπικού
- Έλλειψη επάρκειας εκτέλεσης προγραμμάτων δια βίου μάθησης
- Έλλειψη απαραίτητων επιχορηγήσεων
- Έλλειψη τεχνολογικών εφαρμογών
- Έλλειψη κονδυλίων

Επαρκής κάλυψη κάποιου προγράμματος στο μέλλον			
		Συχνότητα	Ποσοστό
Έγκυρα	Ναι, αναμφισβήτητα	11	33,3
	Όχι	4	12,1
	Ίσως, να το κάλυπτε επαρκώς	18	54,5
	Σύνολο	33	100,0

Πίνακας 15

Διάγραμμα 15

4.16 Λειτουργία βιβλιοθήκης ως εκπαιδευτικό κέντρο

Στην παρακάτω ερώτηση οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να απαντήσουν με ποιο τρόπο θα μπορούσε η βιβλιοθήκη κατά τη γνώμη τους να λειτουργήσει ως εκπαιδευτικό κέντρο. Το ποσοστό 20% απάντησε με την ανάπτυξη συλλογής προσανατολισμένη στη δια βίου μάθηση, το άλλο 20% με την παροχή ευέλικτων και σύγχρονων προγραμμάτων νέων τεχνολογιών, το 18,3% με την ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού και προγραμμάτων εναλλακτικής εκπαίδευσης, το 16,5% με την υποστήριξη κι έμφαση σε ειδικές ομάδες πληθυσμού (μειονότητες, Α.Μ.Ε.Α.), το 11,3% με την υλοποίηση προγραμμάτων βιωματικής εκπαίδευσης, το 10,4% με την δημιουργία φυσικού ή/ κι εικονικού χώρου εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, και, τέλος, το 3,5% με την υποστήριξη κατάρτισης των αποφοίτων των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων. Σύμφωνα με την παραπάνω αναφορά μπορούμε να υπογραμμίσουμε ότι οι περισσότερες βιβλιοθήκες πιστεύουν πως με την ανάπτυξη προσανατολισμένης συλλογής στη δια βίου μάθηση (20%) θα θεωρηθεί εκπαιδευτικό κέντρο, ενώ μόνο τέσσερις ερωτηθέντες (3,5%) με την υποστήριξη κατάρτισης των αποφοίτων των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων.

Λειτουργία βιβλιοθήκης ως εκπαιδευτικό κέντρο			
		Απόκριση	
		N	Ποσοστό
Εκπαιδευτικό Κέντρο	Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού και προγραμμάτων	21	18,3%
	Ανάπτυξη συλλογής προσανατολισμένη στη δια βίου μάθηση	23	20,0%
	Δημιουργία χώρου εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων	12	10,4%
	Ευέλικτα και σύγχρονα προγράμματα νέων τεχνολογιών	23	20,0%
	Υλοποίηση προγραμμάτων βιωματικής εκπαίδευσης	13	11,3%
	Υποστήριξη σε ειδικές ομάδες πληθυσμού	19	16,5%
	Υποστήριξη κατάρτισης αποφοίτων	4	3,5%
	Σύνολο		115

Πίνακας 16

Διάγραμμα 16

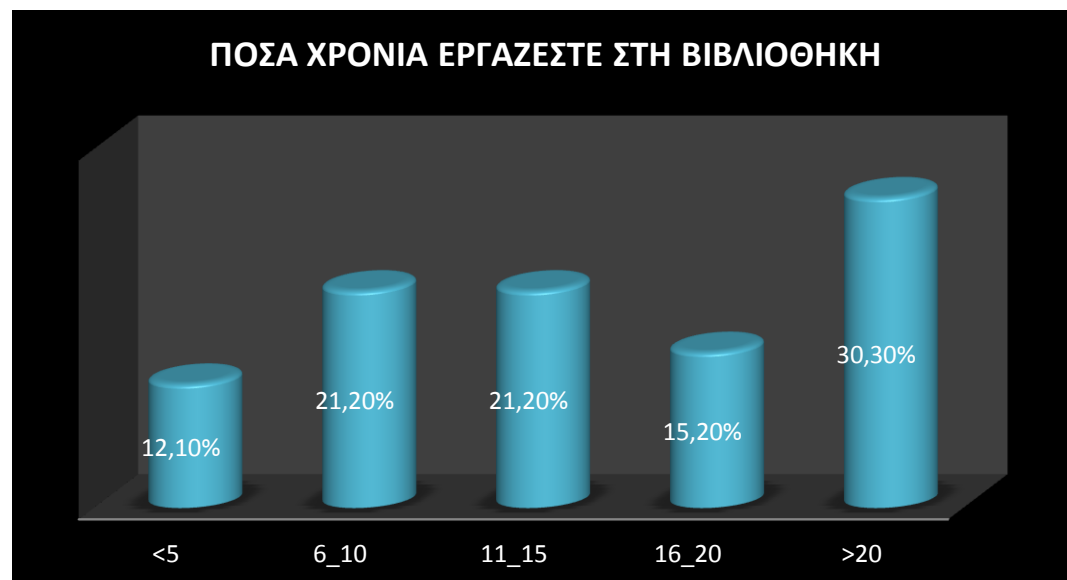

4.17 Χρόνια εργασίας

Στην ερώτηση σχετικά με το πόσα χρόνια εργάζεστε στη βιβλιοθήκη το 12,1% απάντησε πως εργάζεται λιγότερα από πέντε χρόνια, το 21,2% έξι με δέκα χρόνια, το άλλο 21,2% έντεκα με δεκαπέντε χρόνια, το 15,2% δεκαέξι με είκοσι χρόνια, ενώ το 30,3% εργάζεται περισσότερα από είκοσι χρόνια. Διαπιστώνουμε λοιπόν πως ένα μεγάλο ποσοστό εργάζεται πολλά χρόνια στις βιβλιοθήκες (30,3%).

Πόσα χρόνια εργάζεστε στη βιβλιοθήκη			
		Συχνότητα	Ποσοστό
Έγκυρα	<5	4	12,1
	6-10	7	21,2
	11-15	7	21,2
	16-20	5	15,2
	>20	10	30,3
	Σύνολο		33

Πίνακας 17

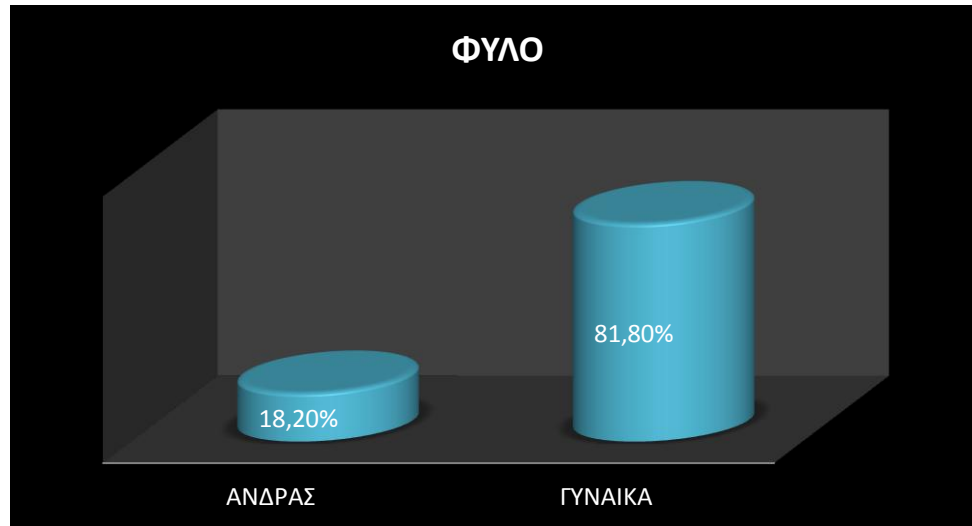
Διάγραμμα 17

4.18 Φύλο

Στην παραπάνω ερώτηση που αφορά ποιο είναι το φύλο των ερωτηθέντων, το 18,2% είναι άνδρες, ενώ το 81,8% είναι γυναίκες. Συμπεραίνουμε λοιπόν πως στις βιβλιοθήκες εργάζονται περισσότερες γυναίκες (81,8%) παρά άνδρες (18,2%).

Φύλο			
		Συχνότητα	Ποσοστό
Έγκυρα	Άνδρας	6	18,2
	Γυναίκα	27	81,8
	Σύνολο	33	100,0

Πίνακας 18

Διάγραμμα 18

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Από την έρευνα που πραγματοποιήσαμε καταλήξαμε στα εξής συμπεράσματα:

Οι περισσότεροι βιβλιοθηκονόμοι που εργάζονται στις δημόσιες βιβλιοθήκες γνωρίζουν την έννοια της δια βίου μάθησης, την συνδέουν με τη φράση «όσο ζω μαθαίνω» και ενδιαφέρονται και οι ίδιοι τους για τη δια βίου μάθηση. Είναι πολύ εξοικειωμένοι με τη δια βίου μάθηση, καθώς οι περισσότερες βιβλιοθήκες διαθέτουν προγράμματα και παρέχουν συλλογή προσανατολισμένη στη δια βίου μάθηση. Οι βιβλιοθήκες καθώς οι επιστήμες συνεχώς εξελίσσονται, θα πρέπει να ενισχύσουν μελλοντικά τα προγράμματά τους, αν και οι περισσότεροι βιβλιοθηκονόμοι είναι της άποψης πως ίσως θα μπορούσαν να καλύψουν επαρκώς ένα πρόγραμμα δια βίου μάθησης στο μέλλον. Κάποιες βιβλιοθήκες συνεργάζονται με δημόσιους φορείς όπως εκπαιδευτικά κέντρα, πανεπιστήμια, σχολεία και δήμους και κάποιες με ιδιωτικούς φορείς όπως καθηγητές και εκδοτικούς οίκους.

Προβλήματα υλοποίησης προγραμμάτων δια βίου μάθησης αντιμετωπίζουν οι περισσότερες βιβλιοθήκες, καθώς υπάρχει μεγάλη έλλειψη οικονομικών πόρων και υλικοτεχνικής υποδομής. Αυτά τα προβλήματα πιστεύουν ότι θα εκλείψουν και δεν θα υπάρχει πρόβλημα βιωσιμότητας των προγραμμάτων μελλοντικά. Ανάμεσα στα εμπόδια υλοποίησης των προγραμμάτων τα κυριότερα είναι οικονομικής φύσεως και καταρτισμένου προσωπικού. Στην προσπάθεια που κάνουν για να λειτουργήσουν οι βιβλιοθήκες ως εκπαιδευτικά κέντρα απαραίτητη θα ήταν η ανάπτυξη συλλογής προσανατολισμένη στη δια βίου μάθηση και η παροχή προγραμμάτων νέων τεχνολογιών. Τέλος, το κοινό που επισκέπτεται τις βιβλιοθήκες είναι νέοι, ενήλικες, μετανάστες και Α.Μ.Ε.Α. και δείχνει πολύ ικανοποιημένο βάση των στατιστικών στοιχείων.

Οι βιβλιοθήκες για να αναπτύξουν τα προγράμματα δια βίου μάθησης θα πρέπει να αυξήσουν τους οικονομικούς τους πόρους και να προσαρμόσουν τις γνώσεις του προσωπικού ώστε να είναι κατάλληλα καταρτισμένο. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα περισσότερους χρήστες, οι οποίοι θα είναι πλήρως ικανοποιημένοι, διότι δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα προγράμματα δια βίου μάθησης.

Για να μπορέσουν οι βιβλιοθήκες να ενισχύσουν τους οικονομικούς τους πόρους και την παροχή προγραμμάτων δια βίου μάθησης στο μέλλον θα μπορούσαν να:

- συνεργαστούν με κάποιους επιπλέον ιδιωτικούς/ δημόσιους φορείς
- συνεργαστούν με άλλες βιβλιοθήκες (ακαδημαϊκές, σχολικές, κτλ.) για την ανάπτυξη συλλογής προσανατολισμένη στη δια βίου μάθηση και των προγραμμάτων δια βίου μάθησης
- πραγματοποιήσουν σεμινάρια εκπαίδευσης προγραμμάτων δια βίου μάθησης για το προσωπικό
- διεξάγουν οι βιβλιοθήκες σεμινάρια χρήσης των προγραμμάτων τους στο κοινό για καλύτερη εξοικείωση
- ενταχθούν σε κάποιο ευρωπαϊκό πρόγραμμα δράσης για την κάλυψη των οικονομικών τους εξόδων
- οργανώσουν παζάρι με τα έσοδα του οποίου θα καλύπτουν την υλικοτεχνική υποδομή που χρειάζονται

Κλείνοντας θα παρουσίαζε μεγάλο ενδιαφέρον να πραγματοποιηθούν κάποιες περαιτέρω έρευνες στον ακαδημαϊκό χώρο, ώστε να εντοπιστούν οι διαφορές που υπάρχουν μεταξύ ακαδημαϊκών και δημοτικών βιβλιοθηκών στην παροχή προγραμμάτων δια βίου μάθησης. Επίσης, θα μπορούσε να διεξαχθεί έρευνα δίνοντας έμφαση στο τι είδους προγράμματα δια βίου μάθησης παρέχουν οι ελληνικές δημόσιες βιβλιοθήκες.

6. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bird, D. & Roberts, P. (1998). The role of library and information services in the modular curriculum. *Nurse Education Today* 18, (7). Διαθέσιμο σε: <http://www.nurseeducationtoday.com/search/quick> (Ανακτήθηκε 16 Μαρτίου 2011).
- Clark, J., Store, R., (1998). Flexible learning and the library: the challenge. *The Journal of Library Services for Distance Education*, 1, (2). Διαθέσιμο σε: http://www.westga.edu/library/jlsde/vol1/2/JClark_RStore.html (Ανακτήθηκε 18 Φεβρουαρίου, 2011).
- Currier, S. (2002). Libraries and e-learning: be inspired by INSPIRAL. *Library and Information Research News* 26, (82). Διαθέσιμο σε: <http://www.lirg.org.uk/lir/ojs/index.php/lir/article/view/126/166> (Ανακτήθηκε 16 Μαρτίου 2011).
- EBLIDA, (2001). *The Role of Libraries in Lifelong Learning*. Διαθέσιμο σε: http://www.eblida.org/position/LLL_Statement_June01.htm (Ανακτήθηκε 15 Φεβρουαρίου, 2011).
- Entitle Libraries Lifelong Learning, (2008). *Country Surveys*. Διαθέσιμο σε: <http://www.entitlelll.eu/eng/Country-Surveys> (Ανακτήθηκε 15 Φεβρουαρίου, 2011).
- Entitle Libraries Lifelong Learning, (2009). *Guideline 2 Libraries and the Lifelong Learning Landscape*. Διαθέσιμο σε: <http://www.entitlelll.eu/eng/Guidelines-Recs/Guideline-22> (Ανακτήθηκε 15 Φεβρουαρίου, 2011).

- European Commission Education & Training, (2011). *Comenius: for school education*. Διαθέσιμο σε: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc84_en.htm (Ανακτήθηκε 17 Φεβρουαρίου, 2011).
- European Commission Education & Training, (2010). *The ERASMUS Programme – studying in Europe and more*. Διαθέσιμο σε: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc80_en.htm (Ανακτήθηκε 17 Φεβρουαρίου, 2011).
- European Commission Education & Training, (2010). *Grundtvig: practical learning for adults*. Διαθέσιμο σε: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc86_en.htm (Ανακτήθηκε 17 Φεβρουαρίου, 2011).
- European Commission Education & Training, (2010). *Leonardo da Vinci programme*. Διαθέσιμο σε: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc82_en.htm (Ανακτήθηκε 17 Φεβρουαρίου, 2011).
- Fleet Connie Van, (1995). Public Libraries, Lifelong Learning, and Older Adults: Background and Recommendations. *Public Libraries and Community-Based Education: Making the Connection for Lifelong Learning*. A conference sponsored by the National Institute on Postsecondary Education, Libraries and Lifelong Learning Office of Educational Research and Improvement U.S. Department of Education The National Institute on Postsecondary Education, Libraries, and Lifelong Learning, Office of Educational Research and Improvement U.S. Department of Education. Διαθέσιμο σε: <http://www.ed.gov/pubs/PLLIConf95/vanfleet.html> (Ανακτήθηκε 18 Φεβρουαρίου, 2011).
- Hull, B. (2003). ICT and social exclusion: the role of libraries. *Telematics and Informatics* 20, (2). Διαθέσιμο σε: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0736585302000205> (Ανακτήθηκε 16 Μαρτίου 2011).

- IFLA/UNESCO, (1994). Public Library Manifesto. Διαθέσιμο σε: <http://www.ifla.org/VII/s8/unesco/eng.html> (Ανακτήθηκε 15 Φεβρουαρίου, 2011)
- Jarvis, P. (2004). *Συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση: Θεωρία και πράξη*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Javeau, C. (1996). *Η έρευνα με ερωτηματολόγιο- το εγχειρίδιο του καλού ερευνητή*. Αθήνα: Τυποθήτω.
- Unesco, (1997). *International Standard Classification of Education I S C E D 1997*. Διαθέσιμο σε: http://www.unesco.org/education/information/nfsunesco/doc/isced_1997.htm (Ανακτήθηκε 18 Φεβρουαρίου, 2011).
- Βεργίδης, Δ., (1999). *Δια βίου εκπαίδευση και εκπαιδευτική πολιτική*. Θ' Διεθνές Παιδαγωγικό Συνέδριο, Συνεχιζόμενη εκπαίδευση και δια βίου μάθηση: Διεθνής εμπειρία και ελληνική προοπτική. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος 11-13 Νοεμβρίου 1999. Αθήνα: Ατραπός.
- Γερόλιμος, Μ. (2008). *Ο ρόλος του βιβλιοθηκονόμου σε ένα μεταβαλλόμενο περιβάλλον πληροφόρησης*. Διδακτορική διατριβή. Κέρκυρα: Ιόνιο Πανεπιστήμιο.
- Δημοπούλου, Ι. (2007). *Βιβλιοθήκες- Εισαγωγή*. Διαθέσιμο σε: http://www.e-yliko.gr/htmls/libraries/vivl_eis.aspx (Ανακτήθηκε 18 Φεβρουαρίου, 2011).
- Δούκας, Χ. (2003). *Δια βίου μάθηση: Ταυτότητες, πολιτείες, πολιτικές*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων ; Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

- Εκπαίδευση. (1996). Σε *Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα*. (τ.22:252). Αθήνα. Πάπυρος.
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (2000). *Υπόμνημα σχετικά με την εκπαίδευση καθόλη τη διάρκεια της ζωής*. Διαθέσιμο σε: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/policy/memo_el.pdf (Ανακτήθηκε 17 Φεβρουαρίου, 2011).
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και, Σ. (Νοέμβριος 2006). ΑΠΟΦΑΣΗ ΑΡΙΘ. 1720/2006/ΕΚ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 15ης Νοεμβρίου 2006 για τη θέσπιση προγράμματος δράσης στον τομέα της διά βίου μάθησης. *Επίσημη Εφημερίδα Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Διαθέσιμο σε: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:327:0045:0068:el:P DF> (Ανακτήθηκε 15 Φεβρουαρίου, 2011).
- Ζαφειρίου, Γ., Σιάτρη, Ρ., Γαρουφάλλου, Μ., (2008). *Googling και ακαδημαϊκοί βιβλιοθηκονόμοι: ποιοτική έρευνα για την επίδραση του Google στο ρόλο των βιβλιοθηκονόμων και στην παροχή υπηρεσιών των βιβλιοθηκών*. 17^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Η αξιολόγηση των βιβλιοθηκών ως στοιχείο ποιότητας των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα 24-26 Σεπτεμβρίου 2008. Διαθέσιμο σε: <http://17conf.lib.uoi.gr/index.php/3i-imer.html> (Ανακτήθηκε 15 Φεβρουαρίου, 2011).

- Ηλιάδη, Α. (2010). *Βιβλιοθήκες: εστίες δημιουργικής γνώσης και πολιτισμού. Ο ανανεωμένος ρόλος των βιβλιοθηκών στην κοινωνία της πληροφορίας και της δια βίου μάθησης.* Διαθέσιμο σε: <http://blogs.sch.gr/ailiadi/2010/01/27/%C2%AB%CE%B2%CE%B9%CE%B2%CE%BB%CE%B9%CE%BF%CE%B8%CE%AE%CE%BA%CE%B5%CF%82-%CE%B5%CF%83%CF%84%CE%AF%CE%B5%CF%82-%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%B9%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82-%CE%B3%CE%BD/> (Ανακτήθηκε 15 Φεβρουαρίου, 2011).
- ΙΚΥ. (2007- 2008). *Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Δια Βίου Μάθηση 2007- 2013.* Διαθέσιμο σε: <http://www.iky.gr/IKY/portal/gr/default/CMSGRWindow?action=2&uri=/gr/socrates/welcome.html> (Ανακτήθηκε 15 Φεβρουαρίου, 2011).
- Κατσιρίκου, Α., (2004). *Η Χαοτική συμπεριφορά των συστημάτων των βιβλιοθηκών κατά την σημερινή περίοδο της διαρκούς αλλαγής.* 13^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Μετα- Βιβλιοθήκες οι Βιβλιοθήκες μετά το Διαδίκτυο και τον Παγκόσμιο Ιστό: Προς μια νέα λογική συγκρότησης, λειτουργίας και εργαλείων. Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Κέρκυρα 13-15 Οκτωβρίου 2004. Διαθέσιμο σε: <http://conferences.ionio.gr/palc2004/programme.htm> (Ανακτήθηκε 15 Φεβρουαρίου, 2011).
- Κελπανίδης, Μ. (1999). *Μεθοδολογία της Παιδαγωγικής Έρευνας με Στοιχεία Στατιστικής.* Θεσσαλονίκη: Κώδικας.
- Κελπανίδης, Μ., Βруниώτη, Κ. (2004). *Δια βίου μάθηση: Κοινωνικές προϋποθέσεις και λειτουργίες: Δεδομένα και διαπιστώσεις.* Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

- Κόκκινος, Δ. (2005). *Πολιτικές παροχής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης από τις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες στον Ευρωπαϊκό χώρο*. Διδακτορική διατριβή. Αθήνα: Ιόνιο Πανεπιστήμιο.
- Κόκκινος, Δ., (2005). *Εξ αποστάσεως εκπαίδευση: νέες προκλήσεις για τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες*. 14^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Διαχείριση της γνώσης: Ο παγκόσμιος ιστός και οι μονάδες πληροφόρησης. ΤΕΙ Αθήνας, Νέο Φάληρο 1-3 Δεκεμβρίου 2005. Διαθέσιμο σε: <http://users.ntua.gr/dennis/> (Ανακτήθηκε 15 Φεβρουαρίου, 2011).
- Λελεντζή, Β., (1999). *Συνεχιζόμενη εκπαίδευση: Σύγχρονες τάσεις και προοπτικές*. Θ' Διεθνές Παιδαγωγικό Συνέδριο, Συνεχιζόμενη εκπαίδευση και δια βίου μάθηση: Διεθνής εμπειρία και ελληνική προοπτική. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος 11-13 Νοεμβρίου 1999. Αθήνα: Ατραπός.
- Μπαλατζάρας, Μ. (2005). *Δια Βίου Μάθηση και ο Ρόλος των Βιβλιοθηκών*. Διδακτορική διατριβή. Κέρκυρα: Ιόνιο Πανεπιστήμιο.
- Μπουζάκη, Σ. (1986). *Σύγχρονη Ελληνική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg
- Παπαδόπουλος, Δ. (2007- 2008). *Ψηφιακός Βιβλιοθηκονόμος: η εκπαίδευση και ο ρόλος του, στη διαχείριση ενός Ψηφιακού Πληροφοριακού Συστήματος*. Διδακτορική διατριβή. Κέρκυρα: Ιόνιο Πανεπιστήμιο.
- Σουμέλης, Κ., (1999). *Στρατηγικές της δια βίου μάθησης*. Θ' Διεθνές Παιδαγωγικό Συνέδριο, Συνεχιζόμενη εκπαίδευση και δια βίου μάθηση: Διεθνής εμπειρία και ελληνική προοπτική. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος 11-13 Νοεμβρίου 1999. Αθήνα: Ατραπός.
- Τριλιανός, Θ., (1999). *Η δια βίου εκπαίδευση: Αναγκαιότητα, πρακτικές θεωρήσεις και προοπτικές*. Θ' Διεθνές Παιδαγωγικό Συνέδριο, Συνεχιζόμενη εκπαίδευση και δια βίου μάθηση: Διεθνής εμπειρία και ελληνική προοπτική. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος 11-13 Νοεμβρίου 1999. Αθήνα: Ατραπός.

- Υπουργείο Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, (2008). *Προγράμματα Δια Βίου Μάθησης*. Διαθέσιμο σε: <http://www.gsae.edu.gr/index.php/programs> (Ανακτήθηκε 18 Φεβρουαρίου, 2011).
- Υπουργείο Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, (2011). *Έρευνα Κοινής Γνώμης επί Ζητημάτων Δια Βίου Μάθησης*. Διαθέσιμο σε: <http://www.minedu.gov.gr/grafeio-typou/deltia-typou/10-02-11-ereyna-koinis-gnomis-epi-zitimaton-dia-bioy-mathisis.html> (Ανακτήθηκε 18 Φεβρουαρίου, 2011).
- Φίλιας, Β. (1996). *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών Ερευνών*. Αθήνα: Gutenberg.

7. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

Θεσσαλονίκη, 1/4/2011

Αγαπητή κυρία / κύριε,

Στο πλαίσιο της πτυχιακής μας εργασίας στο Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης του ΤΕΙ Θεσσαλονίκης διεξάγουμε μία έρευνα για να εξετάσουμε το ρόλο των ελληνικών δημοτικών και δημόσιων βιβλιοθηκών στην ανάπτυξη της δια βίου μάθησης.

Τα ερωτηματολόγια θα είναι ανώνυμα και σε κανένα στάδιο της ανάλυσης δε θα απομονωθούν φορείς ή ιδρύματα. Οι απαντήσεις σας θα παραμείνουν σε κάθε στάδιο της έρευνας εμπιστευτικές. Θερμή παράκληση η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου να είναι όσο το δυνατόν πληρέστερη.

Για οποιεσδήποτε περαιτέρω πληροφορίες μη διστάσετε να επικοινωνήσετε μαζί μας

E-mail : ma_theodo@yahoo.gr

Σας ευχαριστούμε εκ των προτέρων για τον χρόνο σας.

Η ερευνητική ομάδα φοιτητών:
Θεοδορίδου Μαρία
Φανάρα Μαρία

ΘΕΜΑ: Ο ρόλος των βιβλιοθηκών στη δια βίου μάθηση

(Τοποθετώντας τον κέρσορα του ποντικιού σας μέσα στα κουτάκια, κάνοντας κλικ μπορείτε να σημειώσετε απευθείας την απάντησή σας)

1. Γνωρίζετε την έννοια της δια βίου μάθησης;

Ναι

Όχι

2. Η έννοια της «δια βίου μάθησης» με ποιες από τις παρακάτω έννοιες είναι άρρηκτα συνυφασμένη για εσάς; (Σημειώστε με σειρά προτεραιότητας από το 1 έως το 9)

Ανοιχτό Πανεπιστήμιο

Βιβλία/ Διάβασμα

Δωρεάν παιδεία

Εκπαιδευτικό σύστημα

Ισόβια εκπαίδευση

Μάθηση με κόπο

Μάθηση για όλους

Μόρφωση/ Γνώση/ Μάθηση/ Παιδεία/ Εκπαίδευση/ Εξέλιξη

Όσο ζω μαθαίνω

3. Ενδιαφέρεστε εσείς οι ίδιοι για τη δια βίου μάθηση;

Πολύ

Αρκετά

Λίγο

Σχεδόν καθόλου

4. Παρέχει η βιβλιοθήκη σας προγράμματα / υπηρεσίες δια βίου μάθησης;

Ναι

Όχι

(συνεχίστε στην ερώτηση 14, σ. 5)

Παρακαλώ προσδιορίστε όλα όσα παρέχονται:

Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού και προγραμμάτων εναλλακτικής εκπαίδευσης

Ανάπτυξη συλλογής προσανατολισμένη στη δια βίου μάθηση

- Δημιουργία φυσικού ή/ και εικονικού χώρου εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων
- Παροχή ευέλικτων και σύγχρονων προγραμμάτων εκπαίδευσης στις νέες τεχνολογίες
- Υλοποίηση προγραμμάτων βιωματικής εκπαίδευσης (για προσχολική ηλικία)
- Υποστήριξη και έμφαση σε συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού (μειονότητες ελληνικά, Α.Μ.Ε.Α Η/Υ)
- Υποστήριξη κατάρτισης των αποφοίτων των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων

5. Για την υλοποίηση αυτών των προγραμμάτων συνεργάζεται η βιβλιοθήκη σας με άλλους δημόσιους φορείς?

Ναι Όχι

Αν ναι παρακαλώ προσδιορίστε _____

---

6. Συνεργάζεται η βιβλιοθήκη σας με κάποιους ιδιωτικούς φορείς ή ιδιώτες;

Βιντεοκλάμπ (για τυχόν οπτικοακουστικό υλικό)

Εκδοτικούς οίκους

Καθηγητές (π.χ. πληροφορικής, ζωγραφικής, νεοελληνικών)

Φροντιστήρια (π.χ. ξένων γλωσσών)

Άλλο (παρακαλώ προσδιορίστε) _____

7. Το προσωπικό της βιβλιοθήκης σας είναι εξοικειωμένο με τα προγράμματα αυτά;

Πάρα πολύ Πολύ

Λίγο Καθόλου

8. Τηρεί η βιβλιοθήκη σας στατιστικά στοιχεία χρήσης των προγραμμάτων δια βίου μάθησης;

Ναι Όχι (συνεχίστε με την ερώτηση 10)

9. Το κοινό που χρησιμοποιεί τα προγράμματα δια βίου μάθησης είναι κυρίως:

Νέοι Μετανάστες
Ενήλικες Α.Μ.Ε.Α.
Όλα τα παραπάνω

Άλλο (παρακαλώ προσδιορίστε) _____

---

10. Πόσο ικανοποιημένο είναι το κοινό από αυτά τα προγράμματα;

Πολύ ικανοποιημένοι Ικανοποιημένοι
Σχετικά ικανοποιημένοι Καθόλου ικανοποιημένοι

11. Αντιμετωπίζει η βιβλιοθήκη σας προβλήματα με την υλοποίηση των προγραμμάτων;

Ναι Όχι (συνεχίστε στην ερώτηση 12)

Αν Ναι παρακαλώ σημειώστε τι είδος προβλήματα αντιμετωπίζετε:

Οικονομικά

Υλικοτεχνικής υποδομής

Περαιτέρω κατάρτιση του προσωπικού

Άλλο (παρακαλώ προσδιορίστε) _____

---

12. Αν Όχι πιστεύετε ότι στο μέλλον ενδέχεται να αντιμετωπίσετε προβλήματα που να επηρεάζουν τη βιωσιμότητα των προγραμμάτων σας?

Ναι Όχι

Αν Ναι παρακαλώ διευκρινίστε _____

---

13. Πιστεύετε ότι η βιβλιοθήκη σας χρειάζεται να ενισχύσει περαιτέρω τα προγράμματα της δια βίου μάθησης;

Σίγουρα χρειάζεται Μάλλον χρειάζεται
Μάλλον δε χρειάζεται Σίγουρα δε χρειάζεται

14. Ποιους θεωρείτε τους πρωταρχικούς λόγους που εμποδίζουν την υλοποίηση προγραμμάτων δια βίου μάθησης από τη βιβλιοθήκη σας. Παρακαλώ καταδείξτε τους 3 πιο σημαντικούς.

Έλλειψη προσωπικού

Έλλειψη κατάλληλα καταρτισμένου προσωπικού

Έλλειψη οικονομικών πόρων

Έλλειψη τεχνογνωσίας στο σχεδιασμό προγραμμάτων

Έλλειψη υλικοτεχνικής υποδομής

Έλλειψη ζήτησης από το κοινό

Άλλο (παρακαλώ προσδιορίστε) _____

---

15. Πιστεύετε ότι η βιβλιοθήκη σας θα μπορούσε να καλύψει επαρκώς κάποιο πρόγραμμα δια βίου μάθησης, στο άμεσο κοντινό μέλλον;

Ναι, αναμφισβήτητα Όχι
Ίσως, να το κάλυπτε μερικώς

Παρακαλώ αιτιολογείστε την απάντησή σας: _____

_____

_____

_____

_____

**16. Με ποιο τρόπο θα μπορούσε η βιβλιοθήκη κατά τη γνώμη σας να λειτουργήσει ως εκπαιδευτικό κέντρο;
(Σημειώστε παραπάνω από μία απαντήσεις)**

Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού και προγραμμάτων εναλλακτικής εκπαίδευσης

Ανάπτυξη συλλογής προσανατολισμένη στη δια βίου μάθηση

Δημιουργία φυσικού ή/ κι εικονικού χώρου εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων

Παροχή εύελικτων και σύγχρονων προγραμμάτων νέων τεχνολογιών

Υλοποίηση προγραμμάτων βιωματικής εκπαίδευσης (για προσχολική ηλικία)

Υποστήριξη κι έμφαση σε ειδικές ομάδες πληθυσμού(μειονότητες, Α.Μ.Ε.Α)

Υποστήριξη κατάρτισης των αποφοίτων των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων

17. Πόσα χρόνια εργάζεστε στη βιβλιοθήκη;

<5 5- 10 11- 15
16- 20 >20

18. Φύλλο:

Ανδρας Γυναίκα

Ευχαριστούμε πολύ για το χρόνο σας!